

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS
POLITIKOS MOKSLŲ IR DIPLOMATIJOS FAKULTETAS
REGIONISTIKOS KATEDRA

Akvilė Banelytė

PUTONGHUA KAIP NACIONALINĖS TAPATYBĖS
FORMAVIMO ĮRANKIS KINIJOS LIAUDIES
RESPUBLIKOS KALBOS POLITIKOJE

Magistro baigiamasis darbas

Rytų Azijos regiono studijų programa, valstybinis kodas 621L20007

Politikos mokslų studijų kryptis

Vadovas (-ė) Dr. A. Zykas _____

(Moksl. laipsnis, vardas, pavardė) (parašas) (data)

Apginta _____

(PMDF dekanas) (parašas) (data)

Kaunas, 2013

TURINYS

<u>SANTRAUKA</u>	3
<u>SUMMARY</u>	4
<u>SANTRUMPŲ SĄRAŠAS</u>	6
<u>IVADAS</u>	7
<u>1. NACIONALIZMAS IR KALBOS POLITIKA PER KONSTRUKTYVIZMO PRIZMĘ</u>	11
1.1. Socialinio konstruktyvizmo tradicija.....	11
1.2. Ideologija.....	14
1.3. Nacionalinė tapatybė ir nacionalizmas	16
1.3.1. Nacionalinės tapatybės samprata.....	17
1.3.2. Nacionalizmo samprata.....	21
1.4. Kalbos politika.....	25
<u>2. NACIONALIZMAS IR STANDARTINĖS KALBOS POLITIKA KINIJOS LIAUDIES</u> <u>RESPUBLIKOJE</u>	29
2. 1. Kinijos Liaudies Respublikos (Kinijos Komunistų Partijos) ideologija	29
2.2. Kiniškas nacionalizmas.....	31
2.2.1. Nacionalizmo sklaida Kinijos Liaudies Respublikoje.....	32
2.2.2. Etninis, kultūrinis ir valstybinis nacionalizmai.....	33
2.3. Kalbos situacija KLR.....	36
2.3.1. Šnekamoji ir rašytinė kalba.....	37
2.3.2. Kalbos reformos.....	38
2.3.3. Norminės nacionalinės kalbos įtvirtinimas ir nacionalinės šnekamosios kalbos standartas.....	40
2.3.4. Rašto reforma.....	41
2.3.5. 2001 metų bendrinės kalbos ir rašto įstatymas.....	42
2.4. Kinijos Liaudies Respublikos kalbos politika: etninių grupių aspektas.....	43
<u>IŠVADOS</u>	48
<u>LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS</u>	49
<u>Priedas Nr. 1 Kinijos Liaudies Respublikos bendrinės kalbos ir rašto įstatymas (angl.)</u>	55
<u>Priedas Nr. 2 Kinijos Liaudies Respublikos konstitucijos ištrauka: 4 straipsnis (angl.)</u>	61

SANTRAUKA

A. Banelytės magistro baigiamajame darbe „Putonghua kaip nacionalinės tapatybės formavimo įrankis Kinijos Liaudies Respublikos politikoje“ yra analizuojamas bendrinės kalbos – *pǔtōnghuà'os* ir formuojamos Kinijos Liaudies Respublikos nacionalinės tapatybės ryšys. Kultūralistinė socialinio konstrukcionizmo teorija teigia, kad nacionalinė tapatybė, esanti diskursas, kuris įgyja hegemoniją per galią turinčią socialinę grupę, pastaroji pasitelia ideologiją, siekdama įtvirtinti minėtą diskursą. Diskursas vyksta kalbos pagalba, oficialią galią turinti grupė vartojamai kalbai irgi suteikia oficialų statusą (per vykdomą kalbos politiką, kur ne kurie jos aspektai įtvirtinami įstatymu), taip įtvirtindama hegemoninę galios struktūrą. Kinijos Liaudies Respublika, kadangi atsidūrusi ideologiniame vakume, teigiama, pasitelkia nacionalizmą, taip siekdama legitimuoti save. Iš Vakarų atkeliavusio nacionalizmo sampratoje, kuris buvo perimtas Kinijos, vyravo požiūris – viena valstybė, viena kalba, taip suponuojant ir nacijos vienumą. Vėliau ši nuostata buvo pakeista iš Sovietų Sąjungos atkeliavusia – visų tautų lygybės. Kinijos Liaudies Respubliką nors ir teigiama, kad sudaro dauguma – haniai, tačiau egzistuoja ir daug kitų etninių grupių, kurios įvairiais atžvilgiais, taip pat ir lingvistiniu viena nuo kitos labai skiriasi. Siekdama užtikrinti vienovę valstybė turi rasti sprendimą. Todėl darbe analizuojamas nacionalizmo reiškinyje Kinijos Liaudies Respublikoje, jo sklaida ir tipologizacija; tiriamas nacionalizmo kaip formavusio ir formuojančio Kinijos Liaudies Respublikos tapatybę klausimas. Analizuojama kas yra kalbos politika, standartizuoto jos varianto įtaka konstruojant nacionalinę tapatybę. Aptariama kalbos situacija Kinijos Liaudies Respublikoje, istorinės jos formacijos sklaida, etninių grupių kalbų atžvilgiu vykdyta politika ir pasiekta situacija.

Darbą sudaro du skyriai. Pirmame analizuojami nacionalizmas ir kalbos politikos sampratos per socialinio konstruktyvizmo prizmę. Antrame – nacionalizmo apraška Kinijos Liaudies Respublikoje ir šalyje vykdyta ir vykdoma kalbos politika bei jų įtaka nacionalinei tapatybei.

SUMMARY

In the final master's thesis by A. Banelyte, named „Putonghua as a national identity formation tool in the People's Republic of China“ the relationship between the standard language, called putonghua and the creation of national identity in the People's Republic of China is being analysed. The cultural social constructivism theory states that national identity is a discourse, which becomes hegemonic through a social group which is more powerful than the others. In order to give it's propagated discourse weight the powerful social group is using ideology. Discourse is being put through by the means of language. The social group which has an official power, gives to the discourse it uses and also to the language it uses (through the language policy, which acquires power in the law) an official status, in this way the mentioned group establishes a hegemonic power structure. It is being said that People's Republic of China is in an ideological vacuum, so in order to legitimize itself it uses nationalism as it's ideology. In the nationalism which came to China and was applied by it from the West, carried a notion – one state, one language, one nation. Later it was replaced by the notion which was used by the Soviet Union – all nationals are equal. People's Republic of China is constituted, although considering the amount – by one ethnic group Han, but next to them there are many other ethnic groups which are found in the same country. All of them vary in many ways, compared linguistically they are also very different. In order to safeguard unity the state has to find a solution in this situation. To understand how this diversity is being put into unity (to use the official stance which says: unity in diversity) the phenomenon of nationalism in People's Republic of China, it's spread, it's typology are being analysed. The question of nationalism as being a creator and still creating the national identity in the People's Republic of China is being explored. The analysis is being put also on the subject of language policy, the influence of standard language usage on the creation of national identity. The situation of the language use in the People's Republic of China, the ways it developed, the policies being implemented in the ethnic language groups and what has been achieved are also the subject of analysis in this final thesis.

The final thesis is made out of two parts. In the first one the notion of nationalism and language policy through the concept of social constructivism are being analysed. In the second – nationalism and language policy in the People's Republic of China and their influence on the

creation of national identity.

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

KLR – Kinijos Liaudies Respublika

KKP – Kinijos Komunistų partija

angl. – anglų kalba

vok. – vokiečių kalba

kin. – kinų kalba

IVADAS

Kinijos Liaudies Respublika (toliau – KLR) yra etniškai nehomogeniška šalis. Oficialiai pripažįstamos 56 etninės grupės, iš kurių 55 laikomos etninėmis mažumomis, o tik viena – haniai – savo skaičiumi sudaro daugumą – 92 % visos KLR populiacijos. Šis oficialus įvardinimas nurodo į skirtybės sampratą. Valstybėje – KLR, kur gyventojų skaičius oficialiais preliminariais duomenimis 2012 metais siekė 1.354 mlr. gyventojų (Statistical Communiqué of the People's Republic of China on the 2012 National Economic and Social Development[1], 2013), skirtybės sampratą galima suprasti per įvairovės/grėsmės, sugyvenimo/susipriešinimo bei kitas dichotomines sampratas. Jeigu skirtybės samprata įgyja grėsmės pobūdį nusistovėjusiai tvarkai, kaip antai dalies siekis atsiskirti, neramumų kurstymas ir tai kelia grėsmę valstybės stabilumui, valdantysis aparatas, suinteresuotas savo legitimumo išlaikymu, siekia rasti vienijančių elementų, padedančių valdyti minėtąją skirtybę.

Kalba būdama vienu iš tapatybės žymeklių gali kurti bendrumo jausmą, bet gali ir lemti susipriešinimą. Socialinio konstrukcionizmo teorija teigia, kad pasaulis yra formuojamas per socialines sąveikas, kalba kuriamus diskursus, kurie yra tam tikros žinios. Bet kai kurios žinios yra linę įgauti tiesos pavidalą, kas yra vadinama ideologija. Todėl, galią turinti visuomenės grupė remiasi ja, bandydama spręsti egzistuojančią visuomenės problemą, t. y. kalbinę, etninę įvairovę, kurią siekiama išlaikyti, o kartu ir valdyti, per tai bandant pagrįsti savo legitimumą egzistuojančios įvairovės atžvilgiu. KLR valdančioji partija organas – Kinijos Komunistų partija (toliau – KKP), nuo šalies įkūrimo 1949 metais, anot J. Men, siekdama legitimuoti save, išlaikyti stabilią šalį ir vieningus žmones, minėtu įrankiu laiko ideologiją (Men, 2003, p. 2). Kadangi oficiali ideologija marksizmas, maoizmas nebėra galigas valdantysis organas – KKP, pasitelkia nacionalizmo diskursą ir jį skleidžia visuomenėje. Tačiau, diskursų egzistuoja ne vienas ir kiekvienas „galingesnis“ diskursas „varžosi“ su į kitą „tiesą“ apeliuojančiu diskursu. Todėl šiame darbe aš analizuoju KKP kuriamą nacionalinės tapatybės diskursą, t.y. vykdomos kalbos politikos ir nacionalinės tapatybės KLR klausimus. Taip pat - vykdomą bendrinės kalbos sklaidos įtaką etninių mažumų kalboms bei regioniniams dialektams bei šių atžvilgiu kuriamą nacionalinę tapatybę.

Darbo aktualumas: Darbo problematika susidomėti paskatino suvokimas, kad visos Lietuvos Respublikos gyventojų skaičius sudaro ne vieno, laikomo nedideliu KLR mastu, miesto dalinį gyventojų skaičių. Daugiausiai gyventojų turinti šalis, manau, tik laiko klausimas, kad gali pradėti nebeišsitemkti savo šalies teritorijoje vien dėl tokios elementarios problemos kaip gyventojų perteklius. Šis veiksnys gali lemti socialinius, ekonominius ir kt. šalies pokyčius, kurie savo ruožtu skatintų migraciją.¹ Todėl, manau, kad yra svarbu bandyti suvokti, kas yra kinas, kokia jo tapatybė, kokia kalba jis kalba, kas yra kinų kalba, joje glūdinčias įtampas, oficialiai skelbiamą valstybės požiūrį ir realią šalyje egzistuojančią situaciją. Politikos moksluose tapatybės formacijos klausimui yra skiriamas dėmesys, tačiau atskiros šalies tapatybės formavimui susijusiam su kalbos politika jis nėra pakankamas.

Darbo objektas: Šio darbo objektas yra KLR vykdoma standartinės kalbos politika kaip nacionalinės tapatybės formavimo įrankis.

Darbo tikslas ir uždaviniai: Darbo tikslas yra atskleisti KLR vykdomos kalbos politikos svarbą nacionalinės tapatybės formavime, išanalizuoti kokie ir kaip su kalba susiję veiksniai formuoja tapatybės procesus KLR.

Minėtam tikslui pasiekti darbe keliami sekantys uždaviniai:

1. Remiantis socialinio konstruktyvizmo teorija, apibrėžti kaip yra suvokiama tapatybė, ideologija; apžvelgti mokslinėje literatūroje pateikiamas nacionalinės tapatybės, nacionalizmo, kalbos politikos sampratas.
1. Identifikuoti nacionalinės tapatybės ir nacionalizmo apraiškas KLR ir jų oficialiame lygmenyje vyraujančias sampratas.
1. Išanalizuoti kalbos, vykdomos kalbos politikos raidą ir su jomis susijusius procesus KLR.

Darbo naujumas: Pats kalbos politikos tyrinėjimas yra pakankamai naujas dalykas, todėl, manau, kad minėtų dviejų sričių analizė yra verta dėmesio. Kalba, kaip su kasdienine interakcija

¹ M. H. Hansen teigia, kad gyventojų perteklius, kaip ir badas, karai, epidemijos, gamtinės katastrofos yra susijusios priežastiniu ryšiu su gyventojų persikėlimu į kitą vietą (Hansen, 2004, p. 58).

susijęs kanalas padeda siekiant pažinti ir suprasti kitą šalį, šiuo atveju KLR, joje gyvenančius žmones. Šiame darbe yra tiriamas etnopolitikos segmentas: KLR vykdoma kalbos politika. Šiuo darbu tikiuosi ne tik praplėsti žmonių suinteresuotų tema akiratį, bet ir paskatinti tolesnį domėjimąsi ir tyrimus. Taip bandant užpildyti Lietuvoje trūkstamų mokslinių darbų tyrinėjančių šiuolaikinius KLR procesus spragas.

Tyrimo metodai: Darbe naudojamas aprašomasis ir literatūros analizės metodai.

Mokslinių tyrimų apžvalga: Mokslinių darbų, tyrinėjančių konstruktyvizmą tarptautiniuose santykiuose autoriai yra tokie kaip A. Wendt (Wendt, 1992) - laikomas vienu iš labiausiai žinomų socialinio konstruktyvizmo šalininkų tarptautinių santykių teorijoje, F. Kratochwil, G. Onuf, Zehfuss M. Zehfuss (Zehfuss, 2004), kituose socialiniuose moksluose: P. L. Berger, T. Luckmann (Berger, Luckmann, 1999), kurie teigia, jog tikrovė yra suprantama kaip socialiai konstruojama, V. Burr (Burr, 2006). Ideologijos sampratą tiriantys autoriai yra: T. Eagleton (1991), D. Bell (2000) (teigiantis apie ideologijos pabaigą), D. K. Mumby, kuris ideologiją sieja su socialiniu konstruktyvizmu. A. Smith (1991), B. Anderson (1991) – nacionalizmo klasikais; nacionalizmą Kinijos Liaudies Respublikoje analizuoja: per ideologinę prizmę – Zh. Zhao (2012), F. Ching (2011); nacionalizmą kaip esantį vakume – B. Brugger (2001), Y. Zheng (1999); nacionalizmą neturintį turinio – L. W. Pye (1993); kinišką nacionalizmą skirsto – S. Zhao (2004), J. Townsend (1992), Y. Guo (2004). Kinijos kalbą ir kalbas, kalbos politiką tiria – P. Chen (2007, 2008), M. Zhou ir H. A. Ross (2004), C. Mackerras (2005); su etninių grupių kalbos politika susiję M. Zhou (2010), A. S. L. Lam (2005), H. G. Schwarz (1962) darbai.

Tyrimo šaltinių bazė: Greta mokslinės literatūros darbe yra remiamasi tokiais pirminiais šaltiniais kaip Kinijos Liaudies Respublikos konstitucija, Kinijos Liaudies Respublikos bendrinės kalbos ir rašto įstatymas, oficialiai valdžios skelbiama mokslinio vystymosi programa. Taip pat naujausiais oficialiais Kinijos Liaudies Respublikos gyventojų surašymo duomenimis.

Darbo struktūra: Darbą sudaro du skyriai. Pirmas skyrius skirstomas į keturis poskyrius. Pirmo skyriaus pirmame poskyryje yra pateikiama bendra konstrukcionizmo teorijos samprata, apsistojant ties kultūriniu socialiniu konstruktyvizmu. Apibrėžiama, kaip remiantis socialinio konstruktyvizmo

teorija, yra suvokiama realybė, tapatybė, žinojimas, galios santykis ir kaip su šiomis yra susijusi kalba. Antrame poskyryje eksplikuojama koku pagrindu ideologijos samprata yra svarbi socialiniame konstruktyvizme, kuriuo pasaulis suvokiamas kaip esantis diskursų kratinys. Pirmo skyriaus trečias poskyris yra skirstomas į du skirsnius. Pirmame skirsnyje analizuojama kaip tyrėjai suvokia nacionalinę tapatybę ir kokios perskyros yra daromos ją tiriant, taip pat jos formacijos raida Azijoje. Antrame skirsnyje identifikuojamas nacionalizmo rūšis, su jo analize iškylančias problemas ir jo ryšį su kalba ir nacionaline tapatybe. Paskutiniame – ketvirtame pirmo skyriaus poskyryje analizuojamas kalbos politikos reiškiny.

Antrame darbo skyriuje remiantis Vakarų ir Rytų tyrėjų darbais atliekama nacionalizmo ir standartinės kalbos politikos analizė Kinijos Liaudies Respublikoje. Antras skyrius susideda iš keturių poskyrių. Pirmame aptariama Kinijos Liaudies Respublikos ideologija ir pateikiami jos pagrindiniai, oficialiu lygmeniu teigiami, principai. Antras poskyris susideda iš dviejų skirsnių. Išeinant iš žiūros taško, kad dabartinė Kinijos Liaudies Respublikos ideologija yra nacionalizmas, pirmame skirsnyje pateikiama nacionalizmo sklaida Kinijos Liaudies Respublikoje, o antrame tipologizacija – jo skirtymas į etninį, kultūrinį ir valstybinį. Trečias poskyris skirtas kalbos situacijai Kinijos Liaudies Respublikoje eksplikacijai ir joje įvykusiems pokyčiams dariusiems įtaką tapatybės formavimui pateikti. Šis poskyris susideda iš penkių skirsnių: pirmame daroma perskyra tarp šnekamosios ir rašytinės kalbos; antrame – vykdytos kalbos reformos; trečiame analizuojamas norminės nacionalinės kalbos įtvirtinimas ir nacionalinės šnekamosios kalbos standartas; ketvirtame – vykdyta rašto reforma; paskutinis – penktas skirsnis skirtas 2001 metų bendrinės kalbos ir rašto įstatymo analizei. Antras skyrius yra baigiamas ketvirtu poskyriu, kuriame analizuojama Kinijos Liaudies Respublikoje vykdytos kalbos politikos, įtaka etninių mažumų grupėms, jų kalboms ir dialektams. Pateikiama nuo 1949 metų iki dabar vykdomos mažumų grupių kalbų politikos istorinė perspektyva ir minėtų kalbų statuso kismas.

1. NACIONALIZMAS IR KALBOS POLITIKA PER KONSTRUKTYVIZMO PRIZMĘ

Nėra vieno konstruktyvizmo, yra jo variantai, tačiau, juos vienija bendras bruožas – pamatinė konstruktyvizmo problema – procesiškai suvokiamos realybės stebėjimas, aprašymas, tyrimas ar kitoks aiškinimas (Pörksen, 2011, p. 15; Gergen, 1985, p. 266). Pirmiausiai svarbu paminėti dėl toliau vartojamų sąvokų: konkrečiai politikos moksluose yra vartojamas konstruktyvizmo terminas (Wendt, 1992; Jakniūnaitė, Nekrašas, 2010; Zehfuss, 2004), tuo tarpu kituose socialiniuose moksluose yra daroma perskyra tarp socialinio konstrukcionizmo ir konstruktyvizmo. Tyrinėtoja V. Burr teigia, kad nors kartais abi sąvokos yra vartojamos kaip sinonimai, tačiau, tyrėjas K. J. Gergen siūlo vartoti konstrukcionizmo terminą, teigiant, kad konstruktyvizmu dažnai vadinama J. Piaget mokymosi teorija², taip siekiant išvengti maišaties (Burr, 2006, p. 1; Jakniūnaitė, Nekrašas, 2010, p. 23; Gergen, 1985, p. 266). Todėl šiame darbe toliau bus vartojamos tokios sąvokos, kokias vartoja patys autoriai, tačiau ar būtų pavartotas konstruktyvizmo, ar konstrukcionizmo terminas, šiame darbe juo nėra apeliuojama į su J. Piaget siejamą mokymosi teoriją.

Taip pat svarbu paminėti, kad yra skiriami natūralistinis konstruktyvizmas ir kultūralistinis. Pirmuoju tiriama kaip yra kuriama realybė per suvokimą, protą, sąmonę, pažinimą. Šiuo tyrimu užsiima tokios disciplinos kaip biologija, fizika, psichologija. Antruoju – kaip kuriama realybė per kalbą, komunikaciją, medijas, kultūrą ir visuomenę (Pörksen, 2011, p. 15). Todėl šiame darbe plačiau prasme yra remiamasi kultūralistiniu konstruktyvizmu.

1.1. Socialinio konstruktyvizmo tradicija

Socialinio konstrukcionizmo teorija³ svarbi šio darbo rėmuose, todėl, kad anot jos tik per

2 Tačiau negalima teigti, kad konstruktyvizmo terminas yra taikomas visam psichologijos mokslui. Tyrėjos F. J. Hibberd knygoje socialinis konstrukcionizmas laikomas esantis psichologijos mokslų metateorija, taip darant perskyrą tarp siauros srities ir plačios, suteikiančios pagrindą visam mokslui. (Hibberd, 2005).

3 Šiame poskyryje naudojamas socialinio konstrukcionizmo terminas, nes jį vartoja ir tyrėjai, kuriais šioje darbo

kalbą mes turime sampratas ir konceptus, kuriuos turime, tame tarpe ir savosios tapatybės. Tyrinėjant kalbą, galima suprasti žmogiškąsias patirtis ir elgesį. Kalbos pagalba yra kuriami diskursai, kuriuose atsispindi galios santykis ir kuriais formuojami socialiniai fenomenai.

Konstruksionizmas yra daugiadisciplininis reiškinys. Jis susijęs su filosofijos, sociologijos, psichologijos, lingvistikos mokslais. Pavyzdžiui, daug konstruksionizmo elementų galima rasti sociologijoje. Be autoriaus G. H. Mead⁴, ar etnometodologinės disciplinos⁵, daug bendro su socialinio konstruksionizmo teorija laikomi turinčiais tokie autoriai kaip P. L. Berger ir T. Luckmann ir jų veikalas: „Socialinis tikrovės konstravimas“.⁶ Remiantis minėtų tyrėjų pamatiniais teiginiais „tikrovė yra socialiai konstruojama, ir žinojimo sociologija privalo analizuoti šito konstravimo procesus“, galima teigti, kad socialinė tikrovė suvokiama antiesencialistiškai⁷ (Berger, Luckmann, 1999, p. 11). Žmonija kurianti ir palaikanti socialinius fenomenus per socialines praktikas. Visa tai pavyksta dėl trijų pagrindinių procesų: eksternalizacijos, objektyvizacijos ir internalizacijos.⁸ Remiantis minėtų autorių požiūriu, pasaulis suprantamas kaip socialiai konstruojamas žmonių socialinių praktikų, bet tuo pat metu jų patiriamas kaip fiksuotas ir iš anksto duotas (Burr, 2006, p. 1-10).

Psichologijos moksluose socialinio konstruksionizmo elementai pirmiausiai randami K. J. Gergen darbuose. Jis teigia, kad visas žinojimas įskaitant ir psichologinį yra istoriškas ir kultūriškas. Todėl norint suprasti šiandienos žmonių psichologiją ir visuomenę reikia atžvelgti į socialinę, politinę ir ekonominę sritis. Anot autoriaus, vienintelis patvarus socialinio gyvenimo dalyje yra remiamasi.

4 G. H. Mead sukurtas simbolinio interakcionizmo esmė yra ta, kad žmonės konstruoja savo pačių ir kitų tapatybes per kasdieninę socialinę sąveiką (Burr, 2006, p. 8).

5 Etnometodologija traktuojama kaip sociologijos subdisciplina. Ji siekia suprasti procesus kuriais paprasti žmonės konstruoja socialinį gyvenimą ir jį įprasminą (Burr, 2006, p. 8).

6 P. L. Berger ir T. Luckman teigia, kad jų teorinės išvalgos glaudžiai susiję su filosofija, bet jų plėtojama mintis skiriasi nuo filosofinės sampratos (Berger, Luckmann, 1999, p. 12).

7 Esencializmas yra generalizacija teigianti, kad grupės (žmonių, daiktų, idėjų) bruožai yra universalūs, nekintantys ir nepriklausantys nuo konteksto (Berg-Sørensen, Holtug, Lippert-Rasmussen, 2010, p. 39-40).

8 V. Burr pateikia eksternalizacijos, objektyvizacijos ir internalizacijos pavyzdį: žmonės eksternalizuoja tai, kaip jie suvokia pasaulį, pvz.: turi idėją ir apie ją kažkam papasakoja, arba parašo. Tada tai gali patekti į socialinę sritį, # žmonės toliau kalba apie idėją arba skaito, kas yra apie ją parašyta. Pirmiausiai buvęs vidiniu žmogaus reiškiniu, vėliau pradeda gyventi savo atskirą gyvenimą. Idėja tampa tos visuomenės sąmonės objektu, kartu apeliuojant į buvimą „tiesa“. Kadangi ši idėja ir toliau egzistuoja konkrečioje visuomenėje, tai ateities kartos ją internalizuoja, padarydamos dalimi savo sąmonės, priimdami ją kaip dalį pasaulio (Burr, 2006, p. 8).

bruožas yra tai, kad pirmasis visą laiką kinta (Burr, 2006, p. 7).⁹

Be jau minėtų įtakų, anot V. Burr, postmodernistinė intelektualinė tradicija suteikia socialiniam konstrukcionizmui kultūrinį foną. Postmodernizmas atmeta idėjas, kad egzistuoja viena tiesa, vienas metanaratyvas, kad mūsų pasaulis iš tikrųjų yra pasleptų struktūrų rezultatas. Šiuolaikiniame pasaulyje nėra viena apimančios žinojimo sistemos, koegzistuoja daug įvairių gyvenimo būdų ir žinojimo sistemų (Burr, 2006, p. 8-10).

Skirtingi diskursai socialinius fenomenus formuoja skirtingais būdais, taip sudarydami galimybę skirtingiems žmonių veiksams. Kartu kai kurie diskursais reprezentuojamas pasaulis įgyja „tiesos“ atspindėjimo galią. Anot socialinių konstrukcionistų taip atsitinka dėl to, kad egzistuoja skirtingi galios santykiai, mat kai kurios pasaulio reprezentacijos tampa engiančiomis ar varžančiomis kitų grupių atžvilgiu. Tačiau tada iškyla klausimas jeigu socialinio konstrukcionizmo teorija teigiama, kad viskas yra tik diskursai, kokių būdų galima teigti, kad vis dėlto visuomenėje egzistuoja grupės, kurios yra suvaržytos ir, kad tai nėra tik dar vieno diskurso žiūros atspindys? Čia pasitelkiama ideologijos samprata, kuri kaip teigia teoretikai, dažnai yra maskuojama įvairių diskursų dėka (Burr 2006, p. 10, 54). Prie šios temos grįšiu sekančiame poskyryje. Tačiau prieš tai yra reikalinga pateikti atsaką į kritiką su kuria susiduria socialinio konstrukcionizmo šalininkai.

T. Andrews savo straipsnyje klausdamas kas yra socialinis konstrukcionizmas, teigia, remdamasis T. A. Schawandt, P. Berger, T. Luckmann, M. Hamersley, kad konstrukcionistai suvokia žinojimą ir tiesą kaip proto sukurtus, o ne atrastus. Kartu paremdamas požiūrį, kad konceptai gali būti sukurti, kartu suvokiant, kad jie nurodo į realiai egzistuojančius pasaulyje reiškinius. Todėl minėtas autorius teigia, kad toks požiūris nesikerta su realizmu, nes nors ir realybė yra socialiai kuriama, bet ši realybė nurodo į realiai subjektyviai kasdienybėje patiriamą ir suprantamą gyvenimą, neapeliuojant į objektyvų gamtinį pasaulį. Tai svarbu paminėti, nes konstrukcionizmo kritika dažnu atveju kyla iš to, kad jį bandoma taikyti pasaulio suvokimui, kuris peržengia socialinio suvokimo ribas (Andrews, 2012).

Kadangi socialiniame konstrukcionizme teigiama, kad tapatybės yra konstruojamas, verta

9 Tuo metu kai psichologijos mokslas pasuko pozityvizmo keliu, socialinė psichologija tapo empiriniu, laboratoriniais tyrimais paremtu mokslu, kurį finansavo ir kuris tarnavo galią savo rankose turinčiam valdžios sluoksniui ir pramonei, teikdamas informaciją apie propagandos panaudojamumą ir žmonių valdymą. Šiam požiūriui ilgainiui buvo mestas išsūkis - siekta subalansuoti ideologinį laboratorinį psichologijos panaudojimą atsižvelgiant į paprastų žmonių patirtis (Burr, 2006, p. 7-8).

paminėti, kad tapatybės klausimas yra keliamas ir socialinės tapatybės teorijoje. Pastaroji teigia, kad visuomenės kaip subjektyvios realybės patirtis vyksta per pirminę ir antrinę socializaciją. Pirminė yra suteikiama tapatybė ir vieta tam tikroje visuomenėje. Taip pat ši teorija teigia, kad socialinė tapatybė yra suvokiama per savęs ir kito, kaip įeinančio į grupę ar esančio už grupės ribų kategorizaciją. Socialinės tapatybės teorija tiria tarpgrupinius santykius, elgseną, todėl remiantis ja galima tirti diskriminacinius, etnocentrinius procesus (Chen, 2010, p. 26). Tuo tarpu socialinis konstrukcionizmas žmogaus tapatybę kildina iš socialinės aplinkos, o ne iš pačio žmogaus vidaus ir todėl skiriasi nuo socialinės tapatybės teorijos. Socialiniame konstrukcionizme socializacija vykstanti per ryšį su kitais. Per juos yra medijuojama objektyvi visuomenės realybė, taip suteikiant jai prasmę, kuri yra vėliau individų įgijama. Tai daroma per kalbą. Socialiniame konstrukcionizme kalba nėra tik mediumas perteikti mintims ar jausmams, nes tik jos dėka kuriami konceptai įgalina minčių egzistavimą. Kalba yra pirmiau nei konceptai ir todėl yra priemonė struktūruoti patiriamą pasaulį (Andrews, 2012).

1.2. Ideologija

Kaip minėta prieš tai buvusiame poskyryje socialiniu konstrukcionizmu yra teigiama, kad žinojimas, socialiniai procesų suvokimas priklauso nuo vykstančių diskursų. Tačiau visuomenėje egzistuojančios grupės, kurios yra suvaržytos ir, kad tai nėra tik dar vieno diskurso išdava. Tokia žiūra aiškinama pasitelkiant ideologijos sampratą. Ją aiškinami visuomenėje formuojamos prasmų sistemos, kuriomis yra sukuriama dominavimo santykiai. Tyrėjas D. K. Mumby remdamasis teoretikais J. B. Thompson ir A. Giddens, teigia, kad ideologija yra pagrindas tiriant prasmės ir jėgos santykį. Tęsia, cituodamas J. B. Thompson, kad ideologijos analizėje pagrindinis dėmesys skiriamas kalbai, nes pastaroji esanti pagrindinė prasmės perteikėja tarnaujanti palaikant dominavimo santykius. Žmonių interakcija vyksta tam tikros kultūros, sudarytos iš įvairiausių diskursų, apsuptyje, pastaroji yra pilna įvairiausių pačių žmonių jai suteikiamų prasmų. Tačiau anot D. K. Mumby, prasmės reikalauja interpretacijų, todėl vykstanti kova dėl turinčios vyrauti interpretacijos. Minėta kova atspindi tarp įvairių socialinių grupių egzistuojančius galios santykius. Prasmų persmelkta kultūra yra prilyginama voratinklui. Todėl toliau autorius teigia, kad šis nėra tik sudėtingas ir gražus gamtos darinys, bet kartu yra ir kovos vieta, kur atsispindi galios santykis tarp voro ir aukos. Tas pats yra teigiama ir apie kultūrą, ši nesanti vien sudėtingas

persipinusių prasmų voratinklis, ji kartu yra ir pavyzdys iliustruojantis kovas ir konfliktus tarp prasmes kuriančių socialinių grupių. Todėl kultūrinio tinklo analizė atskleidžia ne tik kaip ji yra konstruojama, bet ir kieno interesams tarnauja. Kontrolės dialektikos centre ne tik vyksta kova dėl ekonominių, techninių ir politinių resursų, bet ja siekiama daryti įtaką kuriantiems prasmę procesams t.y. vykstanti kova siekiant susieti konkrečių simbolių sistemą su konkrečiomis sritimis į kurias referuojama konkrečioje kultūroje ir taip sukurti prasmę. Dominuojančios socialinės grupės sukuria hegemonijos sąlygas, kurioms subordinuotos grupės paklūsta ir remia dominuojančios ideologijos kuriamas prasmes. Tuo pat metu subordinuotos grupės formuosiančios prieštaraujančius hegemoninį statusą turinčioms prasmų konstruktais. Iš esmės, teigia D. K. Mumby, į ideologijos palaikančios galios santykius sampratą įeina ir priešinimasis esamoms viešpatavimo sąlygoms (Mumby, 1989, p. 291-295).

Ideologija yra labai konkrečiu būdu mobilizuojamos prasmės – ja yra sukuriama tam tikras ženklo ir referento santykis, šiuo socialiniai aktoriai yra iš anksto nuteikiami tam tikrai interpretacijai. D. K. Mumby, remdamasis S. Hall, teigia, kad ideologijos yra „representacinės sistemos“. Jomis yra aiškiai reiškiamos prasmų sistemos per kurias žmonės gali įgyti santykį su pasauliu ir kitais (Mumby, 1989, p. 297).

Nepaisant to, kad jau buvo paskelbta ideologijos pabaiga - tai padarė D. Bell 1960 - aisiais metais, teigdamas, kad ideologija pasibaigusi 1950 - aisiais, politikos moksluose vis dar bandoma suprasti, apibrėžti, interpretuoti, kas ši besanti (Bell, 2000, p. 17; Knight, 2006, p. 619).

Terminą *ideologie* Prancūzų revoliucijos metu pavartojo prancūzų filosofas A. Destutt taip apibūdinamas „idėjų mokslą“. Ideologijos sampratos ryšį su mokslu greitai pakeitė menkinamoji samprata, mat Napoleonas ideologijos terminą panaudojo menkinamąja prasme. Toliau sekė K. Marx ir F. Engels menkinamasis ideologijos, kaltinant realybės slėpimu ir tarnavimu vien valdančiajai klasei, sampratos vartojimas. Vėlesniųjų marksistų (V. I. Lenin, A. Gramsci, L. Althusser) dėka neigiama konotacija pranykusi, ideologiją siejant su tam tikros socialinės klasės interesais. Anot T. Eagleton ideologijos pabaiga buvusi paskelbta dėl postmodernizmo. Pastarasis diskreditavęs klasikinę ideologijos sampratą (Eagleton, 1991, p. xi).

K. Knight remdamasi J. Gerring teigia, kad pagrindine ideologijos sampratą galima supaprastintai apibrėžti taip: ideologija esanti laike stabilus tarpusavyje susijusių idėjos elementų rinkinys, kurį galima priešpastatyti bekonkuruojančioms ideologijoms - svarbiausiems elementams šiame apibėzime esant – sąryšiui ir stabilumui laike (Knight, 2006, p. 619). Prancūzų

filosofas L. Althusser teigia, kad ideologija yra žmonių visuomenę jungiantis cementas, teikiantis jiems tapatybės jausmą (Saksena, 2009, p. 66). O M. Fryden teigia, kad ideologija yra sukurta ir įsivaizduota socialinės realybės reprezentacija. Ir kadangi ideologijos dėka yra formuojama grupinė tapatybė bei jos politika, pati ideologija yra nepakeičiamas socialinio gyvenimo faktas (Saksena, 2009, p. 67).

Iš to, kas pasakyta ir remiantis socialinio konstrukcionizmo teorija galima teigti, kad, visuomenėje egzistuojant aibeį diskursų nekurie jų yra naudojami ideologiškai suteikiant jiems žinojimo prasmę, tam, kad tarnautų stipresnėms ir galią turinčioms visuomenės grupėms. Dėl pastarųjų turimos galios jiems yra lengviau legitimuoti vieną diskursą kito atžvilgiu.

1.3. Nacionalinė tapatybė ir nacionalizmas

Kaip teigia vokiečių teoretikas M. Blumentritt, tapatybė samprata esanti neaiški, nacionalinės tapatybės – nėra nei aiški, nei vienareikšmiška. Taip yra todėl, kad nacionalinės tapatybės turinys esąs diskredituotas ir todėl turintis būti aprengtas. Minimalus turinys yra įvardijamas žodžiu – nacionalizmas (Blumentritt, 2008). Kitur randamos nuostatos, kad nacionalizmas gali skatinti arba trukdyti rasti ir plėtoti nacionalinei tapatybei. Be abejonės abu reikškiniai yra glaudžiai vienas su kitu susiję. Šio darbo rėmuose yra svarbu apibrėžti kaip abu konceptai yra suvokiami ir kaip jie siejasi vienas su kitu. Pirmame poskyryje, trumpai pristatoma nacionalinės tapatybės samprata, vėliau daroma perskyra tarp dviejų nacionalinės tapatybės sampratoje glūdinčių reikšmių. Po to pateikiamas modernių tautų iškilimas Azijoje, skiriant dvi skirtingas priežastis bei išryškinant aspektus, kurie vaidino svarbų vaidmenį nacionalinės tapatybės formavime. Antrame poskyryje pateikiamos sampratos, analizuojamas nacionalizmo skirstymas ir su kalbos elementu, kuriuo remiamasi nacionalizmo tyrinėjime išskylančios problemos.

Tai yra svarbu padaryti, nes remiantis socialinio konstruktyvizmo teorija, nacionalinė tapatybė, esanti diskursas, kuris įgyja hegemoniją per galią turinčią socialinę grupę, pastaroji pasiteikia ideologiją, kaip antai nacionalizmo, siekdama įtvirtinti minėtą diskursą. Diskursas vyksta kalbos pagalba, oficialią galią turinti grupė vartojamai kalbai irgi suteikia oficialių statusą (per vykdomą kalbos politiką, kur ne kurie jos aspektai įtvirtinami įstatymu), taip įtvirtindama

hegemoninę galios struktūrą.

1.3.1. Nacionalinės tapatybės samprata

Kasdieniniame pasaulyje žmonės save tapatina su įvairiais dariniais, kaip antai lytis, šeima, profesija, religija, civilizacija¹⁰. Kiekvienas individas turi savo asmeninę tapatybę, o egzistuojamas socialinėje grupėje dar ir kolektyvinę. Viena iš tokių kolektyvinių tapatybių yra tauta, o savęs tapatinimas su ja vadinamas - kolektyvine tautine tapatybe.

Reikia pažymėti, kad bet kokia tapatybė, kaip ir tautinė bendruomenė yra įsivaizduojamas darinys¹¹, nors yra manoma, kad tapatybė esanti objektyvi samprata, kurią labai lengva nustatyti. O jeigu ir pasirodytų esant priešingai, pačiam tapatinimosi procesui tai neturėtų didelės reikšmės, nes šis yra reikšminga jėga individų apsisprendime ir grupės sprendimų formavime (Hardin, 1995, p. 3-9).

Pati tapatybės idėja į socialinius mokslus atkeliavo iš filosofijos¹², pasitelkiant minėtą įdėją psichosocialinei tapatybei tirti. E. H. Erikson teigė, kad tapatybė žymi vienumą su savimi ir pastovų dalinimąsi tam tikro esminio bruožo su kitais. Taigi, tapatybė gali būti suprantama kaip ryšys tarp savasčių (“aš” ir kito “aš”) ir ryšys tarp kitų (tarpgrupinis ryšys) ir dėl to gali būti taikoma kaip koncepcija vienetams, individams, kolektyvams apibūdinti. Tautai esant kolektyviniu vienetu, nieko stebėtina, kad tautai irgi priskiriamas savitos tapatybės egzistavimas (Dittmer, 1993, p. 4).

Tautinės tapatybės konstruktas dažnai apibūdinamas kaip didžiausia ir daugiausiai apimanti kolektyvinės tapatybės forma. S. Verba ir L. Pye suvokimu nacionalinė tapatybė priklausanti nuo ribų, kurias žymi tokie objektyvūs veiksniai kaip bendra kalba, etninė ar rasinė kilmė, politinė kultūra. O kadangi tautos samprata yra glaudžiai susijusi su tautinės valstybės samprata, kuri savo ruožtu turi ne tik konkrečias ribas, bet ir galią, tai, kas įeina į jai priklausančią

10 A. Smith išvardina sekančias kategorijas ir vaidmenis iš kurių susideda individo savasis aš, kurie yra identiteto žymenys: lytis, erdvė/teritorija, socio-ekonominė (klasės), religinis, etnis identitetai. Autorius teigia, kad lytis yra vienas didžiausių trukdžių kolektyviniai identifikacijai ir mobilizacijai, visos kitos išvardintos kategorijos irgi nepasizymi didele vienijančia galia kuri suteiktų tapatybės ar bendrumo jausmą (Smith, 1991, p. 4 - 8).

11 Autorius B. Anderson tautą įvardina esant įsivaizduojama politine bendruomene. (Anderson, 1991, p. 6)

12 M. Heidegger tapatybę kildina iš dalykų „būties“, kurios fundamentalus bruožas yra vienovė savyje, priklausymas kartu (Dittmer, 1993, p. 3)

teritoriją labai priklauso nuo ribų, kurias nustato suvereni valstybė.¹³ Nesutampant ribų sampratai kyla tapatybės krizės. (Dittmer, 1993, p. 4 - 6).

F-L T. Yu ir D. S. M. Kwan, remdamiesi socialinio konstruktyvizmo teorija irgi teigia panašiai. Nacionalinė tapatybė ir tautos iškilimas, nacionalinė realybė yra iš kasdieninių patirčių, kurios priimamos kaip duotybė, socializacijos procese, kylantys konstruktai. Anot autorių individai susikuria išorinio pasaulio reikšmes, o patirtys, priimamos kaip duotybė virsta veikėjų žinojimu. Šiuo žinojimu besidalinančios bendruomenės pagrindu atsiranda diferenciacija tarp to, kas yra grupės (tautos, nacijos) narys. Todėl kolektyvine sąmone yra nustatoma nacionalinė tapatybė ir tai kas yra tauta. Jeigu tarp žmonių, įeinančių į grupės sandarą ir esančių už jos ribų nevyksta komunikacija, skirtingais žinojimais paremtos ir priimamos kaip duotybės sampratos gali lemti politinius konfliktus (Yu, Kwan, 2008, p. 33).

Kalbėdamas apie sąvoką „nacionalinė tapatybė“, A. Simpson teigia, kad sąvoka „nacija“ arba „tauta“ turi dvi reikšmes. Kadangi nacionalizmo studijose teigiama, kad „nacija“ arba „tauta“ yra pakankamai jaunas reiškinys, atsiradęs tik XVIII - XIX amžiais kaip industrializacijos, modernizacijos ir demokratijos plitimo padarinys. Pastarieji veiksniai lėmė, tai, jog norint pasiekti kad populiacija sėkmingai ir kooperatyviai funkcionuotų industrinėje, modernioje visuomenėje, prireikę kitokios nei prieš tai egzistavusi vidinės organizacijos. Tai buvusi priežastis, kad susiformavusios turinčios esminius ir bendrus bruožus tautos. Todėl pirmoji iš minėtų dviejų sampratų esanti paremta požiūriu, kad būdami populiacija jai priklausantys žmonės yra a) sudaryti iš vienos etninės grupės ir turi bendrus protėvius bei bendrą istoriją b) yra aiški bendra kultūra, į kurios sampratą dažnu atveju (bet ne būtinai) įeina viena religija, ir (dažniausiai) viena kalba c) yra ribojama aiškių teritorinių sienų d) yra valdoma vieno, centralizuoto biurokratinio aparato e) ir turi naudą iš demokratijos, pilietybės ir vienodų teisių determinuojant tautos ateitį. Prie šiu objektyvių išoriškai pastebimų bruožų dar yra priskiriamas aiškus subjetyvus tautą sudarančių žmonių įsisažmoninimas, kad jie sudarantys tą visumą ir, be kita ko, tokiam grupavimuisi yra lojalūs.¹⁴ (Simpson, 2007, p. 2).

Antrasis – sąvoka „nacija“ arba „tauta“ vartojimas yra taikomas visoms nepriklausomoms

13 Reikia paminėti, kad yra mąstytojų, kurie kolektyvinę tapatybę laiko negaliniu egzistuoti reiškiniu. Argumentuojama, kad tokia tapatybė negalinti gyvuoti savyje ar iš savęs, ji paprasčiausiai esanti šališka ideologija, kuria naudojasi turintys tokiuose žmonių ryšiuose interesų ir galių (Wang, 2007).

14 Modernių tautų prototipais yra laikomi XIX a. Vokietijos ir Italijos suvienijimai, vidinė Anglijos, Prancūzijos, Olandijos reorganizacija į industrializuotas tautas, taip pat XX a. Rytų Europos tautų vystymasis.

valstybėms, nesvarbu ar tokios teritorijos pasižyminčios bruožais minėtais apibūdinant pirmąją reikšmę, pvz.: nesvarbu ar populiacija esanti etniškai homogeniška pasižyminti viena kultūra, kalba, istorija. Ši antroji apibrėžtis yra mažiau ribojanti, randama junginyje „Jungtinės Tautos“ ir plačiau naudojama kasdieninėje žurnalistikoje, nespecializuotoje spaudoje. Pirmąja, siauresnia prasme „nacija“ arba „tauta“ apeliuojama į „etninę tautą“, tuo tarpu nepriklausomos šalys yra vadinamos „oficialiomis tautomis“ arba „teritorinėmis tautomis“. Kartais etninės tautos turi ir oficialios tautos statusą, jei tik yra įgijusi teritorinę nepriklausomybę, bet yra nemažai oficialių tautų, kurios nėra laikomos etninėmis, nes yra etniškai nehomogeniškos (ten pat).

Anot tyrėjo A. Simpson, atramos taškas tiriant nacionalinę/etninę tapatybę yra lojalumo ir tapatinimosi su oficialia tauta situacija, kur didžiasias dėmesys skiriamas kalbai kaip įrankiui padedančiam kultivuoti priklausymo tokiai tautai nacionalistiniams jausmams, kurie arba veikia pozityviai - įgalina, arba negatyviai - kliudo augti nacionalinei tapatybei (Simpson, 2007. p. 3).

Nacionalinės tapatybės idėją, kuri siejasi su politine samprata kelia ir žymus nacionalizmo tyrinėtojas A. Smithas. Šis tyrinėdamas nacionalinę tapatybę ir remdamasis F. Meinecke 1908 metais išskirta *Kulturnation* ir *Staatsnation* perskyra, teigia, kad nacionalinė tapatybė, kad ir kas turima galvoje, vis viena bus susijusi su politizuota bendruomene (Smith, 1994, p. 8). Toliau A. Smithas skiria „Vakarietišką“ ir „ne Vakarietišką“ tautų modelius.

„Vakarietiškam“ tautų modeliui būdingi - istorinė teritorija, teisinė-politinė bendruomenė, teisinė politinė narių lygybė bei bendra piliečių kultūra ir ideologija. Tuo tarpu „ne Vakarietišką“ tautos modelio sampratą siūlo vadinti „etnine“. Pastarojoje yra pabrėžiama bendruomenė, kurioje gimstama, ir gimtoji kultūra (Smith, 1991, p. 11).

Abejose sampratose pabrėžiami žmonės, tačiau „Vakarietiškame“ modelyje lemiamą vaidmenį užima politinė bendruomenė, kaip bendrų įstatymų ir institucijų objektas, kai tuo tarpu įstatymo vietą „etniniame“ modelyje užima gimtoji kultūra: kalba ir papročiai (ten pat, p. 12). Šios dvi perskyros yra kritikuojamos kaip esančios idealizuotomis abstrakcijomis. Argumentuojant tuo, kad jei šios dvi idėjos suprantamos kaip atskiros, jos negali adekvačiai paaiškinti tapatybės procesų konkrečioje tautinėje valstybėje. Tačiau tokia dichotomija verta išlaikymo siekiant išryškinti valstybėje egzistuojančius tautinės savipratos skirtumus, neteikiant svarbos ar ji būtų tarp skirtingų politinių pusių ar ideologijų ar tarp vienos ir tos pačios politinės grupės (Wodak, 2009, p. 5). Dabartinėje KLR kaip bus matyti toliau abu šie modeliai persipina – „Vakarietiškasis“ modelis hierarchiškai tampa esantis aukščiau už „etninį“, nes jį įtraukia kaip

esantį bendro vieneto dalimi. Tačiau ši tema bus plėtojama sekančiame skyriuje.

Tiriant modernių tautų iškilimą Azijoje ir bandant suprasti šio reiškimo priežastis yra skiriamos dvi skirtingos šalių grupės. Vienoje yra tos Azijos šalys (Indonezija, Filipinai), kurių kaip modernių, nepriklausomų valstybių formavimuisi didelę įtaką darė jų buvimas kolonijinė šalimi. Šios jau buvo nulėmusios šalies ribas bei populiaciją, kas dažnu atveju buvo vienos valstybės teritorijoje gyvenanti etniškai bei kalbiniu požiūriu marga populiacija. Pasitraukus kolonijinėms jėgoms, nepriklausomos šalies formavimo procese nebuvo radikaliai keičiamos ar pritaikomos. Palikta tvarka – moderni biurokratija ir centralizuota administracija buvo perimamos. Tokiais atvejais nacionaliai judėjimai greitai paversdavo etninės įvairovės besidalijamą erdvę modernia oficialia tauta. Tuo tarpu kitai grupei priskiriamose šalyse teigiama, kad virtimas modernia oficialia tauta, kuri kartu yra nepriklausoma valstybė buvęs palaipsnis etniškai homogeniškos tautos procesas. Šiai antrai grupei yra priskiriamos tokios šalys kaip Kinija, Japonija, Korėja, Tailandas. Šiose nacionalizmo iškilimas ir siekis sukurti modernią valstybę buvo atsakas į suvokiamą galimą stiprių kolonizuojančių Europos valstybių grėsmę. Teigiama, kad jau minėtų antrai grupei priskiriamų šalių egzistavimas buvo paremtas vienos didelės etninės grupės egzistavimu. Šiai modernizacija teikusi vienintelį būdą apsisaugoti nuo išorinių priešiško jėgų invazijos, o nacionalizmas buvo tam tinkama priemonė. Taigi, nors oficialių tautų iškilimo ir susiformavimo priežastys Azijoje ir skiriasi, tačiau abiem atvejais imta populiaciją sieti bendrais nacionalinės tapatybės saitais.

Siekis stimuliuoti bendrumo jausmą tarp „naujų“, tautos samprata paremtų, populiacijų ir paskatinti bendrumo bei lojalumo jausmus bendrai gyvenamai teritorijai lėmė tai, kad buvo pradėta skiti daug dėmesio besiformuojančių šalių nacionalinės tapatybės formavimui ir piliečių priklausymo vienai populiacijai sampratos formavimui. Tai buvo siekiam atlikti pastarajai priskiriant įvairius bendrus nacionalinius bruožus ir formuojant bendros daug žadančios ateities sampratą. Kaip pastebi autorius, XX a. nacionalinės tapatybės sampratos apibrėžimas, kūrimas, augimas, saugojimas svarbus vyriausybiniam lygmenyje vykstančiuose dialoguose ir strateginiame planavime ne vienoje Azijos šalyje, nesvarbu ar jose dominuojanti viena etninė grupė, ar kelios (Simpson, 2007, p. 4).

Nacionalinės tapatybės konstravime ir palaikyme kalba vaidinusi svarbų vaidmenį. Vienos bendros kalbos žinojimas ir naudojimas konkrečioje teritorijoje galės vienyti populiaciją per bendros nacionalinės tapatybės dalinimosi sampratą, tuo tarpu kelių kalbų paplitimas vienoje

šalyje oficialiu ar neoficialiu lygmeniu dažnai manoma esąs trukdžiu siekiant suvienyti bei plėtoti nacionalinį suvokimą. Todėl valdantieji sluoksniai Azijoje, remdamiesi nacionalistinėje Vakarų ideologijoje išplėtotais kalbos aspektais, suprato, kad besiformuojančių tautų sėkmė priklausanti nuo nacionalinės kalbos kaip vienos *lingua franca* propagavimo visose gyvenimo srityse per visą šalies teritoriją (Simpson, 2007, p. 4).

Skyriaus pradžioje minėta dichotominė perskyra tarp tautos besitapatinančios su etnosu ir tautos, turinčios oficialų statusą yra daroma ir kalbant apie nacionalizmą. Mat šis yra suvokiamas kaip stiprus tapatinimasis su tauta (nacija), tačiau yra išskiriamos etno-kultūrinė ir politinė šio tapatinimosi sritys (Miscovic, 2010). Todėl toliau darbe analizuojamas nacionalizmo reiškiny.

1.3.2. Nacionalizmo samprata

Kadangi nacionalizmas įvardinamas kaip “kaip terminologinės džunglės”¹⁵, svarbiausia suprasti, kad šis žodis apima platų spektrą socialinių fenomenų. Visų pirma apibrėžiant pačią tautą yra daroma perskyra tarp tautos kaip teritorinio - politinio vieneto ir tautos kaip didelės, politizuotos etninės grupės, kurią apibrėžia bendra kultūra ir kilmė. Tariant paprasčiau, tautos samprata gali vyrauti nuo tautos kaip etninės grupės nesukūrusios valstybės iki tautos susidedančios iš kelių etninių grupių (Townsend, 1992, p. 100 - 105).

Pagrindinė nacionalizmo idėja yra apibrėžiama tautos samprata, kurią pvz.: J. Townsendas įvardina kaip kultūrinę bendruomenę, bandančią tapti ir politine bendruomene. Čia išskyla dvi nacionalizmo šakos: viena, vadintina etniniu nacionalizmu, kur etninė grupė siekia išsaugoti savo tapatumą ir tapti nepriklausoma valstybe, o antra - valstybinis nacionalizmas - kur pagrindinė mintis yra ta, kad egzistuojanti valstybė siekia tapti vieninga tauta ir teigia, kad valstybės siekiai yra tautos siekiai ir todėl yra esminiai išlaikant vienybę. Nors ir yra dvi skirtingos nacionalizmo atmainos, tačiau jos viena su kita yra persipynę (Townsend, 1992, p. 100 - 105).

G. Delanty ir P. O'Mahony skiria dešimt modernaus nacionalizmo rūšių.¹⁶ Viena iš labiausiai paplitusių ir ryškiausių nacionalizmo formų jie mano esant egzistuojančios valstybės

¹⁵ Įvardinimą pateikia J. Townsendas cituodamas B. Akziną (1992, p. 103).

¹⁶ valstybinį patriotizmą; liberalųjį nacionalizmą; atkuriamąjį nacionalizmą; integralų nacionalizmą; iredentinį nacionalizmą; secesionistinį nacionalizmą; kultūrinį nacionalizmą; religinį nacionalizmą; transnacionalizmą ir naujuosius radikaliuosius nacionalizmus (Delanty, O'Mahony, 2002, p. 120).

ideologiją. Ja nurodoma į valstybėje dominuojančias nacionalines tapatybes, kuriomis remiantis siekiama paskleisti savo jėgą toje valstybėje gyvenančių mažumų ir teritorijų atžvilgiu. Toks nacionalizmas, suprantamas kaip populiarī ideologija, yra modernybės bruožas (nors neneigiama, kad nacionalizmo tendencijos buvo pastebimos ir premoderniais laikais, tik jos buvę apribotos elito tarpe). Modernus nacionalizmas stipriausiai išreiškiamas įsteigtos valstybės nacionalinėje tapatybėje. Minėti autoriai tokį nacionalizmą įvarina kaip „valstybinį patriotizmą“. Ši nacionalizmo forma suprantama kaip teigiama, kaip etatizmo produktas, kuriuo siekiama integruoti mases į oficialią centrinės valdžios politinę kultūrą per, pavyzdžiui: nacionalinę švietimo sistemą ar nacionalinės kalbos kodifikavimą (Delanty, O'Mahony, 2002, p. 122).

E. Hobsbawn teigia, kad iki kol XX a. nacionalizmas netapo griaujamąja jėga, jis buvo laikomas apsiribojančiu egzistuojančia valstybe, tai suprantant kaip lojalumą valstybei, o ne nacionalizmu kaip judėjimu. Nacionalizmas nuleistas iš viršaus yra priešpastatomas kylančiam iš apačios, pastaruoju siekiama paskelbti apie kitos valstybės susikūrimą, tačiau pirmuoju apeliuojama į tam tikrą nacionalinės sąmonės formą. Pastarojo pavyzdžiais laikomos tokios valstybės kaip Didžioji Britanija, Prancūzija, imperinė Rusija ir Kinija. Autoriai laiko, kad išvardinti pavyzdžiai yra valstybės legitimacijos nacionalinis projektas (Delanty, O'Mahony, 2002, p. 122).

Problema su nacionalizmo samprata yra ta, kad į ją įeina tik tie sentimentai, kurie susiję su nacijos-valstybės idėja, tačiau žmonės dažnai linkę painioti juos su įvairove kitų sentimentų siejamų su bazinėmis grupinės tapatybės formomis ir primordializmu. Iš to seka, kad nacionalizmas neturėtų būti painiojamas su gentinės santvarkos, etniškąja, bendros kultūros, religine ar kalbine tapatybėmis. Dažnu atveju primordialistinės tapatybės kaip tik trukdo atsirasti vienijančiam nacionalizmo jausmui. Mat nacionalizmo idėja, lyginant su primordialistiniais sentimentais, pasižymi tam tikru savitumu ir specifiškumu, nes turinti savyje turėti savitus idealus, mitus, simbolius, vertybes, kurie galėtų įkvėpti naciją-valstybę. Pirminės tapatybės, tokios kaip: rasė, kultūra, etniškumas, jos gali egzistuoti prieš nacijos-valstybės įsteigimą, ir gali skatinti nacionalistinius sentimentus po jos įsteigimo. Tuo tarpu nacionalizmas turi turėti papildomą dimensiją, kurią galima būtų sieti su konkrečios nacijos-valstybės unikalumu. Todėl teigiama, kad nacionalizmą sudarantys elementai kylą iš istorinių tradicijų ir visuomenės palikimo, bet jis įgyjas reikšmę tik ryšyje su kitomis nacijomis-valstybėmis. Be to, nacionalizmas ne tik yra žmonių lojalumo jų nacijai-valtybei pagrindas, bet kartu apibrėžia lyderių vaidmenį, per

tai nustatydamas ribas jų veiksmams (Pye, 1993, 107-111).

Tyrėjas L. W. Pye teigia, kad moderniuose socialiniuose moksluose įvykusi maišatis tarp to, kas yra nacionalizmas ir kiti kolektyviniai saitai. L. W. Pye remdamasis kitais tyrėjais, kaip H. Kohn, C. Hayes, E. H. Carr, R. MacIver, R. Emerson teigia, kad siekta atskirti sentimentus, kurie susiję su nacija-tauta nuo grupinės tapatybės jausmų. Šiu ginču ar tam tikra kolonija yra pasirengusi nepriklausomybei objektu buvęs klausimas ar etninis, religinis, ar kitas tapatybinis pasidalinimas buvęs išstumtas adekvačiai stiprių tapatinimosi su naujos nacijos-valstybės darinio sentimentu. Siekdama nustatyti nacionalizmo perskyras tyrėjai sumaišė perskyras. K. Deutsch sutapatino nacionalizmą su pagrindiniais socialinės komunikacijos modeliais, kuriuos jis laikė esant svarbiais formuojant socialiniam bendrumo jausmui. H. Isaacs - identifikavo ir susiejo su nacionalizmu visus svarbiausius formuojančius grupinę tapatybę elementus, kaip antai: odos spalva, kalba, religija. Bet jeigu norima geriau suprasti politinę nacionalizmo rolę, reikalinga atskirti primordialistinius sentimentus, nuo tų, kurie yra susiję su nacija-valstybe.¹⁷ Tai grindžiama nuostata, kad vien primordialistinių sentimentų neužtenka turintys egzistuoti konkretūs idealai, siekiai, herojai, simboliai, kurie asocijuojami su politine sistema, kaip dalimi didesnės nacija-valstybės sistemos. Be to, nacionalizmas yra daugiau nei lojalumas partijai, ar lyderiui.

Anot L. W. Pye, nacionalizmo tyrinėtojai teigia, kad nacionalizmas atsiradęs tuo metu kai susiformavo nacijos-valstybės Europoje, todėl jo paplitimas po pasaulį buvęs galimas tik egzistuojant modernioms nacijoms-valtybėms. Taigi nacionalizmo amžius prasidėjęs susiformavus nacijos-valstybės sistemai ir jį formavusi žmonių reakcija į savo valstybę ir vaslybinę sistemą aplamai. Todėl nacionalizmą L. W. Pye laiko esant moderniu sentimentu. Tačiau taip pat tegia, kad šiuolaikiniu sentimentų ir nacionalizmo įsivaizdavimo pagrindo centrinis elementas glūdi praeities tapatybėse, istoriniuose idealuose. Tai yra būdas, kuriuo žmonės dalinasi bendra atmintimi, formuojančia jų nacionalistinės tapatybės turinį. Netekus šios atminties, kolektyvinį jausmą užpildo tuštuma. Nacionalizmui yra svarbūs visuomenės idealai ir žmonių skirtybės bei buvimo geresniu, lyginant su kitais, jausmas (Pye, 1993, p. 109).

Nepaisant to, kad teigiama, jog nacionalizmo tyrinėjime yra įvykusi maišatis tarp to, kas yra nacionalizmas ir kiti kolektyviniai saitai, tačiau vis tik yra laikoma, kad viena bendra ir savita

¹⁷ Kaip įrodymas tam yra pasitelkiamas trečiojo pasaulio pavyzdys, kur naujai besiformuojančių nacijų gentiniai sentimentai neprisedėjo prie išliekančių nacionalizmo ryšių sukūrimo. Daugelyje naujų valstybių etninės ir religinės tapatybės ne tik kad neprisedėjo prie nacionalinės dvasios formavimo, bet dar ir trukdė formuotis atskirai ir nepriklausomai nacijai (Pye, 1993, p. 110).

kalba yra išreiškiamas vienas pagrindinių naciją formuojančių elementų – nacionalinis sentimentas, kuris yra pagrįstas bendros kultūros paveldu, bendra istorija ar atmintimi, bendra kilme (arba jos mitu). Kalbos pagalba yra skleidžiamas minėtas nacionalinis sentimentas, kuris ilgainiui tampa pagrindiniu, socialinę koheziją palaikančiu faktoriumi. Siekis sustiprinti kolektyvinę kultūros sampratą gali būti instutualizuotas, tačiau jis nebūtinai bus politinis. Anot W. Safran, politikos mokslų tyrinėtojus kalbinis lygmuo domina tik tuo atveju, jeigu ji politizuoja nacionalizmą, kuris pasekoje yra paskelbiama apie valstybės susikūrimą (Safran, 1999, p. 77).

Tačiau W. Safran teigia, kad vistiek yra nemažai mokslininkų teigiančių apie nacionalizmo ir kalbos sąryšį. Antai H. Kohn, nacionalizmo istorijos tyrinėtojas, teigia, kad kai kuriais atvejais bendros kalbos išryškėjimas vedė prie bendros nacionalinės tapatybės sukūrimo, ypač XIX a. pab. kitais atvejais – intelektualų propaguojamas nacionalizmas lėmė, kad buvo iš naujo atrandama, legitimuojama, restrukturuojama „primordialinė“ kalba. E. Gellner'ui nacionalizmas yra pirmiausiai principas teigiantis, kad politinis ir nacionalinis vienetai turį sutapti, o nacionalinis vienetas dažniausiai išreiškiamas kalba. Kiti XX a. tyrėjai irgi teigė panašiai: F. Braudel – „prancūzų kalba – tai prancūzų tauta“, o C. D. Buck, kad – „tauta, kuri neturi savo kalbos yra nepilnavertė tauta“. Nors pastarasis tyrėjas ir pripažino, kad kalba nėra būtina įsteigti valstybei, tačiau teigė ją esant ryškiu nacijos atributu, į kurį pirmiausiai kesinamasi siekiant sutriuškinti tam tikrą naciją (Safran, 1999, p. 77-78). Svarbu paminėti, kad po antrojo pasaulinio karo tautų apsisprendimo teisė buvo taikyta toms bedruomenėms, kurios pasižymėjo savos kalbos turėjimu (Safran, 1999, p. 77-78).

Kaip teigia tyrinėtoja N. Gottlieb, ryšys tarp kalbos ir nacionalizmo yra pagrįstas dokumentais. Anot jos, pasaulyje paplitę kalbos buvo panaudotos kaip valstybių įrankis siekiant parūpinti vieną bendrą ašį apie kurią būtų galima burti vieningus piliečius, kai valstybei užsiimanti valstybingumo formavimu ar kai reikia apibrėžti nacionalinę tapatybę, dažnai remiantis vienokia ar kitokia valstybės ideologija. Minėta mokslininkė remdamasi kitais tyrėjais (J. Fishman, S. Barbour ir Y. Chen) teigia, kad kalbos naudojimas nacionaliniu arba sub-nacionaliniu lygmeniu niekada nebūna nepolitizuotas (Gottlieb, 2007. p. 188).

Apibendrinant galima teigti, kad ir nacionalinės tapatybės ir nacionalizmo atveju kalba vaidina svarbų vaidmenį, bet ji neturėtų būti priimama kaip esminis tautos, žvelgiant į šia iš modernybės laikų, t.y. kaip nacijos tapatybės rodiklis. Nacionalizmas yra kultūrinių ir politinių

ribų sutapimas. Per nacionalizmo prizmę iškyla visuomenės savęs matymas. Nacionalistinėmis sampratomis yra apjungiami kultūriniai ir politiniai elementai, taip formuojant naujos bendruomenės sampratą su kuria į ją įeinantys nariai galintys identifikuotis.

1.4. Kalbos politika

Kalba yra sukonstruota komunikacijos priemonė sukurta ne tik perteikti reikšmei, bet ir daryti įtaką ją vartojančių žmonių pasaulio supratimui. Socialinis konstrukcionizmas, kad ir kurioje disciplinoje būtų taikomas taria, kad sampratos/dariniai, kurias mes vaidiname realybe, žinojimu, mintimi, faktu, tekstais, savastimi ir t.t. yra bendruomenių ar panašiai mažesnių bendrų konstruktas. Socialiniame konstrukcionizme realybė, žinojimas, mintis, faktas, tekstas, savastis ir kt. suvokiami kaip bendruomenės generuojami ir palaikomi kalbiniai dariniai, kitaip tariant simboliniai dariniai, kurie sudaro ar nusako, juos generuojančias bendruomenes, taip kaip konstitucijoje, teisiniuose dokumentuose ar viešose kalbose vartojama kalba sudaro politinę, teisinę, kultūrinę bendruomenes (Bruffee, 1986, p. 774).

Kalba žymi etninę tapatybę, yra priemonė išreikšti atskirai kultūrai, ji yra nacionalinio susitelkimo šaltinis, ir instrumentas, kurio pagalba formuojama politinė bendruomenė. Tačiau kalbos ir etnonacionalinės tapatybės ryšys išlieka ginčų objektu. Kalbant apie kalbą nekyla klausimas, kad ji yra vienas iš kolektyvinę sąmonę apibrėžiančių elementų, kitiems esant – religijai, istorijai, bendrai kilmei, teritorijai. Bent jau kalbėdamas apie Europą autorius teigia, kad XIX a. kalba buvo apibūdinama kaip pagrindinis faktorius apibrėžiant tautą. Taip pat tuo metu manyta, kad kiekviena lingvistinė bendruomenė nusipelno turėti savo valstybę (Safran, 2004, p. 1).

Tačiau ne visi politikos mokslų tyrėjai sutinka, kad kalba yra pirminis identifikacinės demarkacijos ir nacionalinio sąmoningumo formavimo kriterijus. Antai daugelis racionalaus pasirinkimo teorijos šalininkų – E. Hobsbawm, T. R. Gurr, P. R. Brass, lemiamais veiksniais įvardina klasę ir ekonomiką, teigdamai, kad daugumos ir mažumos kalbų grupių varžytuvės iš esmės yra varžytuvės dėl ekonominės galios, kad vykstanti kova dėl ribotų resursų. Remdamasis D. D. Latin, racionalaus pasirinkimo teorijos šalininku, W. Safran teigia, kad dėl praktinės adaptacijos priežasčių kalbos svarba yra sumažinama iki minimumo, kaip pavyzdį tariant: dėl galimybės gauti darbą ar dėl pilietinių teisių etninė grupė bus linkusi pasirinkti daugumos kalbą,

kai kuriais atvejais net atsisakant savosios. Tačiau yra daug pavyzdžių, kada etninės mažumos neišsižada savo gimtosios kalbos, net jei tai ir neapsimoka. Tam yra keli paaiškinimai:

- oficiali „nacionalinių kalbų legitimacija“ ir institucinė jų paramos sistema (pvz.: paralelios mokyklinės sistemos);

- regioninė protekcijos sistema;

- pasirinktų kalbų ryšys su senomis tradicijomis, kaip antai – religija.

Taigi, nors be jokios abejonės ekonominis lygmuo vaidina svarbų vaidmenį kovoje dėl kalbos pasirinkimo, tačiau išlieka nemažai atvejų, kada etninės mažumos kovoja dėl savo kalbos išsaugojimo. Kartu prie to prisideda ir oficiali politika, skatinanti lingvistinį vienodumą, kas lemia kultūrinį pasipriešinimą ir sukelia tarpetninę trintį (Safran, 2004, p. 1-3).

Kalbos varžytuvės nėra tik tarpetninė konkurencija, jos atspindi elito ir masių, religijos ir sekuliarizmo, oficialios ir de facto kalbų konfliktus. Kalbos nėra vien tik įrankis padedantis formuoti tautą, ji kartu yra ir politinės kontrolės priemonė. W. Safran kaip pavyzdį pateikia, tai, kad etninės mažumos naudoja kalbos įrankį, pvz.: reikalauja dvikalbystės, kaip politinės strategijos priemonę, taip išreiškiant savo protestą prieš vyraujančią politinį dominavimą (Safran, 2004, p. 4).

Egzistuoja abipusis ryšys tarp kalbų ir valstybių. Kalba dažniausiai egzistuoja daug anksčiau nei politinė bendruomenė ir ji galinti paskatinti politinę mobilizaciją, kuri veda prie paskelbimo apie valstybės susikūrimą. Tačiau jau kai valstybė susikuria, autorius teigia, kad tuomet pradedama kalba manipuliuoti siekiant sukurti tos valstybės pilietį ir skleisti nacionalines vertybes. Kultūrinės ir politinės ideologijos ne tik išreiškiamos kalba, bet joje yra užkoduojamos ir ją vykdomos (Woolard, Schieffelin, 1994, p. 55). Taigi, daugeliu atveju valstybė legitimuoja, palaiko, o kartais ir reabilituoja kalbą. Kalba yra susijusi su valstybe, bet jos tyrimai peržengia politikos mokslų ribas, nes vienokios ar kitokios kalbos politikos taikymas ar atsisakymas priklauso nuo ekonominių, geografinių, psichologinių, kultūrinių priežasčių (Safran, 2004, p. 4 - 8).

Žmonės įgyja kalbų įvairovę, manipuliuoja ją, tariasi dėl jos tam, kad siektų savo tikslų, konsoliduotų grupes ar išreikštų savo individualų charakterį. Kad ir kokia „natūrali“ kalba atrodyti, ji yra priklausoma nuo tam tikrų taisyklių. Kiekviena kalbinė bendruomenė priima šių susaistytą kalbinę konvenciją, nes kitaip nebūtų įmanoma komunikacija. Kartu kalba yra priemonė padedanti plėtoti socialinį gyvenimą ir įgalinanti žmones konstruoti žmonių

bendruomenės. Todėl kalba vaidina svarbų vaidmenį grupių susidaryme, o šiam didele įtaką turi paklusimas kalbos taisyklėm (Wright, 2004, p. 2).

S. Wright teigia, kad kaip akademinė disciplina kalbos planavimas ir kalbos politika atsirado nacionalizmo amžiuje, nes XVIII - XIX a. kalbos planavimas buvęs sudėtinė nacijos formavimo dalis.¹⁸ Kalba to meto nacionalizme užėmė centinę vietą. Siekiant nepriklausomybės ji buvo pasitelkiama apibrėžiant grupės etniškumą, o įgyjus nepriklausomybę ji tarnavo kaip komunikacijos priemonė valstybės ribose egzistuojančiai bendruomenei. Šiam požiūriui pritaria ir B. Spolsky. Jis teigia, kad kalbos planavimo ir politikos studijos tapę naujai tapusių nepriklausomomis tautų arba tų visuomenių, kurios siekė save pagrįsti kaip esančias viena tauta interesu (Spolsky, 2004, p. 56).

Apie daugiau nei du simtmečius grupių politinis organizavimasis buvo tautinės valstybės pavidalu. Šiuo laikotarpiu intelektualai ir politinis elitas, išskyrus kelias išimtis, siekė kultūrinės tautos ir politinės valstybės sutapimo. Viena iš pagrindinių priežasčių tam buvo nauja visuomeninei demokratinė sąranga. Šiai konsultacijoms reikėjo lingvistinių priemonių ir instutualizuotų forumų. Pasiiekti pastarajam tikslui nacionalistinis planavimas kaip kalbos statuso planavimo priemonę propagavo dominuojančios grupės kalbą; kalbos sistemos ir vartosenos srityje būta draudimų ir reikalavimų; o kalbos mokymo planavime dominavo asimiliacija. Įtampa atsiradusi tarp labai sveikintino siekio įtraukti visus piliečius į tautinės bendruomenės komunikaciją ir priemonių, kuriomis nacionalistiškai nusiteikę politikos kūrėjai ir planuotojai pasiekė vienybę, niekada nebuvo išspręsta. Taigi, nors niekada įtampa ir prieštaravimai būdingi didelių komunikacinių bendruomenių formavimui neišnyko, tačiau daugeliui nacionalinio elito atstovų pavyko įgyvendinti suliejimo ir asimiliacijos siekį, taip pat daugelis piliečių perėmė nacionalinę standartinę kalbą (Wright, 2004, p. 13).

Kalbant apie kalbos planavimą ir apie kalbos politiką yra išskiriami šie aspektai: statuso planavimas (oficialaus statuso kalbai suteikimas), kalbos sistemos ir vartosenos planavimas (kalbos institutų ar kitų autoritetinių įstaigų lingvistinių pokyčių planavimas), kalbos mokymo planavimas (pasirinktos ir suplanuotos kalbos mokymo ir mokymosi mokykloje taikomų priemonių parinkimas ir jų taikymas). Taip pat S. Wright teigia, kad be ką tik išvardintų, kalbos planavime ir vykdomoje kalbos politikoje atsispindi politiniai įvykiai ir socialiniai procesai. Mat nors formaliai kalbos politika ir kalbos planavimas yra palyginti neseni žmonijos vystymosi

¹⁸ Plėtojant kalbos kaip etninio nacionalizmo idėjai įtakos žymios įtakos turėjo to meto JAV, Prancūzijos, Vokietijos, Italijos intelektualų darbai.

reiškiniai, tačiau kaip neformali veikla – yra sena kaip pats kalbos reiškinys ir bet kurioje visuomenėje atlieka svarbų vaidmenį galios ir resursų pasidalijime, politinėje veikloje. Tam tikros kalbos formos yra naudojamos konkrečioms tikslams pasiekti (Wright, 1994, p. 1). Verta paminėti, kad Appel ir Muysken (1987) teigia, kad pasaulio politinė istorija gali būti perpasakota remiantis kalbos kontaktais ir konfliktais. (Wright, 2004, p. 7).

Siekis sujungti komunikacinę kompetenciją su grupine tapatybe yra centrinis kalbos planuotojų siekis. Nesvarbu ar jis yra suvokiamas kaip aiškus politinis siekis, ar kaip neformaliai besiformuojantis bendrame socialinės grupės valdyme. Minėtas siekis užima centrinę vietą formuojant naciją, kur vietiniai lyderiai skatina lingvistinį susiliejamą ir asimiliaciją tarp egzistuojančių tautinių grupių. Kadangi kalba yra laikoma esminiu grupinės tapatybės elementu, tai minėtas siekis susiduria su agitacijomis, kuriomis akcentuojama būtinybė išlaikyti ir atgaivinti pavojuje atsidūrusias kalbas (Wright, 2004, p. 8). Susidūrus kelioms grupėms, išryškėja būtinybė prisitaikyti, o pvz.: priėmus kitos grupės kalbą ar naudojantis ja palaikyti kontaktui pakinta tapatybė ir komunikacinė kompetencija (Wright, 2004, p. 8).

Apibendrinant pirmą skyrių, galima teigti, kad nacionalinė tapatybė, remiantis kultūrinio socialinio konstruktyvizmo teorija, yra suprantama kaip sukonstruota, t.y. priklausymo grupei reiškiniui yra suteikta prasmė, remiantis D. K. Mumby šia prasmę suteikia didesnę galią turintis veikėjas, todėl ji atspindi galią paremtus visuomenės santykius. Nacionalinė tapatybė yra sovokiama kaip diskursas, kuris įgyja hegemoniją per galią turinčią socialinę grupę, pastaroji pasitelkianti ideologiją, kaip antai nacionalizmo, siekdama įtvirtinti minėtą diskursą. Diskursas vyksta kalbos pagalba, oficialią galią turinti grupė vartojamai kalbai irgi suteikia oficialių statusą (per vykdomą kalbos politiką, kur ne kurie jos aspektai įtvirtinami įstatymu), taip įtvirtindama hegemoninę galios struktūrą.

2. NACIONALIZMAS IR STANDARTINĖS KALBOS POLITIKA KINIJOS LIAUDIES RESPUBLIKOJE

Šiame skyriuje yra analizuojamas kiniško nacionalizmo reiškiny, jo sklaida ir skirstymas. Vėliau, siekiant suvokti kalbos aspektą formuojant kinišką tapatybę, yra pateikiamas kalbos situacijos Kinijos Liaudies Respublikoje esminiai punktai. Skyrelio pabaigoje yra analizuojamas vykdomos kalbos politikos susijusios su etninėmis grupėmis aspektas.

2. 1. Kinijos Liaudies Respublikos (Kinijos Komunistų Partijos) ideologija

Toliau darbe bus pateikiama Kinijos Liaudies Respublikos (toliau – KLR) ideologijos samprata, kadangi kaip kaip jau buvo teigta ankstesniame skyriuje, socialinio konstrukcionizmo požiūriu ideologija yra suvokiama kaip galią turinčio visuomenės sluoksnio įrankis legitimuojant diskursą, kuriuo yra jungiama visuomenė ir kuriai yra suteikiama tapatybė.

Savaitinis leidinys *The Economist* teigia, Kinijos Komunistų partija (toliau – KKP) yra ideologiškai bankrutavusęs pasaulinio fabriko administratorius, taip visgi suponuojant kad valdančioji partija remiasi ideologija (Confucius makes a comeback, 2007). KKP vadovaujasi Komunistų partijos konstitucija, kuri yra pagrindinis jos veiksmų vedlys. Šioje ir randamas veiksmų vedlio turinys, vadinamoji oficialioji ideologija.

Komunistų partijos konstitucija nuo 1949 -ųjų metų, kai buvo paskelbta apie KLR susikūrimą ir KKP tapo vienintele valdančiąja žemyninę Kinijos dalį jėga, vis buvo atnaujinama ir keičiama. Trumpai pateiksiu jos ideologinių inovacijų evoliuciją iki paskutinio 18 - ojo KKP nacionalinio kongreso suvažiavimo, kurio metu yra nustatoma oficialioji partijos ideologija, strategija, požiūris, organizacinė sistema ir instituciniai mechanizmai (Zhao, 2012, p. 9; Ching, 2011).

Nuo 1949 -ųjų metų įvykė vienuolika nacionalinių kongresų.¹⁹ Per šį laiką KKP konstitucijos ideologija prasidėjusi nuo teigimo, kad pagrindinis partijos orientyras yra

19 Nuo Kinijos komunistų partijos įkūrimo 1921 metais iš viso nacionalinių kongresų įvykė 18.

Marksizmas-Leninizmas. Vėliau prie šio buvusios pridėtos Mao Dzedongo pažiūros, teigiant, kad Mao pažiūros yra KKP teorinis pagrindas ir vedančioji ideologija. 1978 metais buvusi pridėta Deng Xiaoping teorija: socializmas su kiniškais bruožais; o vėliau Jiang Zemin teorija: atstovavimas trims (angl. three represents), kur partija atstovaujanti pažengusioms socialinėms gamybinėms jėgoms (angl. advanced social productive forces), pažengusiai kultūrai ir daugumos interesams. Galiausiai 2012 metais prie pagrindinio KKP teorinio orientyro buvo oficialiai pridėtas Mokslinis požiūris į vystymąsi (angl. Scientific Outlook on Development) (Scientific Outlook on Development becomes CPC's theoretical guidance, 2012; Zhao, 2012; Ching, 2012). Paskutiniu metu praplėtimu teigiant, kad KKP misija yra sutelkti žmones ir vesti juos tam, kad būtų užbaigtas nuosaikios klestinčios visais atžvilgiais visuomenės kūrimas, kad būtų sukurta pažangi socialistinė modernizacija ir pasiektas didis kinų tautos atsinaujinimas (Zhao, 2012, p. 9).

Kaip matyti iš oficialios retorijos yra akcentuojama kinų tauta ir jos atsinaujinimas. Anot B. Brugger, taip yra todėl, kad partija yra atsidūrusi ideologiniam vakume, todėl susidūrusi su ideologinėmis problemomis ji pasitelkia nacionalizmą (Brugger, 2001, p. 17). Apie ideologinį Kinijos vakumą kalba ir Y. Zheng. Jis teigia, kad nacionalizmo atgimimas KLR yra apleičiamas valdančiojo sluoksnio, nes nauja ideologija esanti reikalinga menkstant tikėjimu marksizmu ir maoizmu. Taip pat nacionalizmas galintis pateisinti politinį valdžios legitimumą, ką ir daro valdantysis sluoksnis – sąmoningai apeliuoja į nacionalizmą, siekdamas legitimuoti politinį vadovavimą (Zheng, 1999, p. 2).

Tačiau M. Freedman kelia klausimą ar iš viso galima nacionalizmą laikyti ideologija. Tai jis bando padaryti atsižvelgdamas į koncepto struktūrą. Visų pirma reikia pasakyti, kad autorius supranta ideologiją, kaip visuomenės individų ir grupių dabartinių mišrių idėjų modelį, kuris susijęs su tuo, kaip yra suprantamas ir formuojamas šiuolaikinis politinis pasaulis bei kuris yra pagrindinė priemonė suprasti politinę elgseną. Ideologijos yra politinių konceptų formos, kurios suteikdamos šiems konceptams specialią reikšmę, padaro juos logiškai arbitrariais, tačiau kultūriškai reikšmingais, ypač kai politiniai konceptai turi daug reikšmių. Autoriaus straipsnio esmė yra ta, kad nacionalizmas nesugeba pasiekti visa apimančios ideologijos prasmės kriterijaus. Argumentuojant kad, nacionalizmas nesprendžia socialinės lygybės, išteklių paskirstymo, konfliktų sprendimo klausimų. Tačiau minėtus klausimus bando spręsti visos pagrindinės ideologijos. Cituodamas lordą Acton teigia, kad nacionalizmu grindžiamos teorijos negali tapti

pagrindu rekonstruojant pilietinę visuomenę, tačiau gali daryti tam įtaką. Taigi, galiausiai teigia, kad nacionalizmas kaip ideologija atsiduria tarp dviejų sampratų: kaip esanti plono centro (angl. thin-centered) ideologija ir kaip esanti dalis jau egzistuojančios ideologijos (Freeden, 1998, p. 748-754). M. Freeden kalbėdamas apie ideologiją, įveda *decontest* (nenuginčijamumo - aut. vert.) sąvoką. Šia išreiškiamas konceptų nuginčijamumo panaikinimas - mat ideologijos apimdamos tam tikras koncepcijas siekia kontroliuoti jų reikšmes. Kai ideologijos koncepcijas paverčia nenuginčijamomis - pašalinant konceptų prasmę kaip ginču objektą, tada ideologijų konceptai tampa nuginčijama ir nebeginčijama tiesa. Kiekviena ideologija bandoma įtikinti, kad kas ją yra skelbiama yra teisinga ir tiesa. Taip konkrečiai ideologija atlieka semantinį vaidmenį - tapdama priemone leidžiančia susitvarkyti su reikšmių neapibėžiamumu, o taip ir politinį vaidmenį - koncepcijų nuginčijamumo panaikinimas leidžia instrumentalizuoti naudojamas koncepcijas kaip priemonės kolektyvinių sprendimų formulavimui (Monnier, 2008).

Jeigu remtis, šioje darbo dalyje minimų tyrėjų (B. Brugger, Y. Zheng) požiūriu, kad KLR valdantysis sluoksnius atsidūręs ideologiniame vakume ir jį siekiantis užildyti nacionalizmu ir tuo, ką teigia M. Freeden, kad jeigu nacionalizmą suprasti kaip ideologiją, tai šis nesiekia ideologijos visa apimančios prasmės kriterijaus, galima daryti išvadą, kad nors oficialiai ir teigiama apie kinų tautos atgimimą, šis konceptas nori ir negali tapti pagrindu rekonstruojant pilietinę visuomenę, bet gali turėti tam didelę įtaką.

2.2. Kiniškas nacionalizmas

Kiniško nacionalizmo analizė yra svarbi šiam darbui tuo, kad remiantis S. Zhao teiginiu, po Šaltojo karo subyrėjus komunistiniam blokui ir komunizmui netekus jungiančios regioną galios, iškilęs nacionalizmas pasireiškė per siekį sukurti tautines valstybes ir per siekį atstatyti tapatybę remiantis tautybe. KLR politinis elitas kaip tik ir naudojo nacionalizmą kaip jungiamąją jėgą pereinamuoju postkomunistinės eros metu. Individualios tapatybės lokalizavimas „žmonėse“ kaip suverenumo nešėjuose ir kolektyvinio suverenumo skleidėjuose lėmė, kad nacionalizmas tapo didele jėga (Zhao, 2004, p. 1 - 4). Panašų požiūrį gina ir tyrėjas L. P. Pye, savo straipsnyje „Kaip Kinijos nacionalizmas buvo pagrobtas“ teigia, kad moderniosios Kinijos fundamentali problema yra nacionalizmo ir modernizacijos ryšys. Straipsnis rašytas 1992 metais, kai pasaulyje komunizmas buvo atsidūręs krizėje. KLR, kaip teigia autorius, irgi vyko valstybės legitimumo pagrindo – Marksistinės -

Leninistinės - Mao Zedongo minties erozija. Todėl tikėtasi, kad socializmo griūtis tuštuma ir krizėje atsidūręs pasitikėjimas būsiantys užpildyti nacionalizmo (Pye, 1993, p. 107).

Tyrėjai kalbėdami apie nacionalizmo sklaidą KLR išskiria ne vieną jo rūšį. S. Zhao moderniojoje Kinijos istorijoje pažymi tris jo tipus: etninį, liberalųjį ir valstybinį (Zhao, 2004, p. 20 - 29). J. Townsendas - etninį ir valstybinį (1992, p. 100 - 105). Y. Guo - kultūrinį ir valstybinį (2004 p. 17). Toliau aptariamose tyrėjų tipologizuoto nacionalizmo sampratose didžiausias dėmesys tenka kultūriniam, etniniam ir valstybiniam nacionalizmams.

2.2.1. Nacionalizmo sklaida Kinijos Liaudies Respublikoje

Kaip moderni tautinė valstybė Kinija iškilo XX amžiuje po daugybės galingų vidinių suirūčių ir socialinių pokyčių. Tačiau, žvelgiant į ją kaip į civilizaciją, kurioje dominavo viena etninė grupė vienijama bendros kultūros ir bendros rašto sistemos, istorija nukeliamama iki 1700 m. pr. Kr. (Chen, 2007, p. 141). Pastaroji yra pavyzdys kaip visuomenė egzistuoja vienijama kultūrinio pagrindo.

J. Townsendas cituodamas M. Wright teigia, kad „nacionalizmo būta Kinijos revoliucijos jėgos“, tai grindžia pateikdamas už šios perspektyvos glūdinčią paradigmą – „kultūros ir nacionalizmo tezę“, kuri yra persismelkusi visose akademinės literatūros apie modernią Kiniją prielaidose. Pagrindinis teiginys - idėjų rinkinys, kuris buvo pavadintas „kultūros“ dominavo tradicinėje Kinijoje, buvo nesuderinamas su moderniu nacionalizmu ir buvo pakeistas imperialistinių ir iš Vakarų atėjusių idėjų į nacionalistinį mąstymą. Tai buvo kolektyvinės kultūrinės ir politinės tapatybės pakeitimas (Townsend, 1992, p. 9; Zhao, 2004, p. 3).

Tradiciskai, anot J. Harrisono, kinų savęs matymas yra apibrėžiamas kaip „kultūrinis“ savęs matymas, nes vyrauja bendros istorinės praeities ir bendrų įsitikinimų idėja, o ne nacionalizmo, grindžiamo modernia tautinės valstybės (angl. nation-state) samprata.²⁰ Tradiciskai suprantamos Kinijos laikotarpiu vyravo lojalumas kultūrai, o ne valstybei, todėl negalėjo būti jokio jos atsisakymo ar pakeitimo kita pateisinimo. Tačiau susidūrus su imperialistinėmis užsienio jėgomis, Kinijos kultūrinė tapatybė buvo pakirsta. Kinijai norint apsiginti turėjo būti sukurta kita bazė – formuotos nacionalistinės pažiūros. Taigi, ant Konfucijaus idėjų suformuota visuomenė

²⁰ J. Townsendas, cituodamas J. Harrisono pastebėjimus teigia, kad „kultūrinis“ kinų savęs matymas išsivystė per kelis tūkstantmečius, pradedant 221 m. pr. Kr. Činų dinastijos įvykdytu suvienijimu (Townsend, 1992, p. 98).

buvo pradėta keisti importuoto nacionalizmo idėjomis. Pastarosiose glūdi samprata, kad kultūra yra įrankis, priemonė (Townsend, 1992, p. 97 - 99).

Taigi, yra manoma, kad kiniškasis nacionalizmas yra modernus europietišku idėju ir įsivežimo padarinys. Periodas tarp 1895 ir 1919 metų žymi kovą tarp kultūriškosios ir nacionalistinės sampratų, kur antroji pakeitė pirmąją (Townsend, 1992, p. 100 - 101).

2.2.2. Etninis, kultūrinis ir valstybinis nacionalizmai

Kaip jau minėta aptariant nacionalizmą yra daroma perskyra tarp tautos kaip teritorinio - politinio vieneto ir tautos kaip didelės, politizuotos etninės grupės, kurią apibrėžia bendra kultūra ir kilmė. KLR atveju tautos kaip nesukūrusios valstybės iki tautos susidedančios iš kelių etninių grupių sampratos persipina.

Čia reiktų paaiškinti KLR etninę sanklodą. Didžiausia etninė KLR grupė yra haniai. Nors su pastarąja nuostata sutinka ne visi tyrėjai. Anot W. J. F. Jenner, haniai yra homogenizacijos proceso išdava - sukurtas įvaizdis, kad šie esą viena etninė grupė, nepaisant egzistuojančio kalbų skirtumo ir seną tradiciją turinčio susipriešinimo kaip antai tarp kantoniečių ir haka grupių (Jenner, 1992, p. 4). Tačiau oficialiai haniai pripažįstami kaip etninė grupė, todėl ir toliau šiame darbe bus laikomasi šios nuostatos. Kitos valstybėje oficialiai pripažįstamos etninės grupės, kurios priskiriamos mažumoms, sudaro 55 vienetus. Žiūrint iš gyventojų skaičiaus pusės, Valstybėje (KLR), kur gyventojų skaičius oficialiais preliminariais duomenimis 2012 metais siekė 1.354 mlr. gyventojų haniai sudarė 92 % visų KLR gyventojų dalį. Likusi dalis - 8 %, t.y. 108,320,000 žmonių, priklausė toms 55 valstybės pripažįstamoms etninių mažumų grupėms. Palyginus hanių skaičių su etninėms mažumoms priskiriamų žmonių skaičiumi, pastarieji akivaizdžiai sudaro labai mažą dalį bendrojo visos KLR gyventojų skaičiaus. Bet pasižiūrėjus iš užimamos teritorijos pozicijų – vaizdas tampa kiek kitoks. Etninės mažumos užima 60 % visos KLR teritorijos, kuri yra ne tik pilna naudingų išteklių (vanduo – Tibete; iškasenos – Sindžiangė), bet ir užima strategiškai reikšmingą geografinę padėtį (Mackerras, 2004, p. 217; Ethnic Minorities: Xinjiang and Tibet). Toks pasidalijimas ir įvairovė lemia šalies visuje nesantaikas ir stabilumo trūkumą.

Pagrindinė nacionalizmo idėja yra apibrėžiama tautos samprata, ši yra pakankamai

problematiška remiantis ką tik išdėsti KLR etnine sankloda, ypač kai ją siekiama apjungti vienos tautos samprata.

Nacionalizmo idėją J. Townsendas įvardina kaip kultūrinę bendruomenę, bandančią tapti ir politine bendruomene. Analogišką perskyrą pateikia ir nacionalizmo apraiškų KLR tyrėjas Y. Guo, tik ši esanti įvardinant konkrečiai – kultūrinio ir valstybinio nacionalizmo perskyra. Skirtumas tas, kad Y. Guo dėmesys skiriamas laikotarpiui nuo 1979 metų, laikotarpio kai šalis buvo atverta rinkos ekonomikai. Svarbiausios tokios padalijimo charakteristikos: kultūrinis nacionalizmas siejamas su tauta ir tradicija, o valstybinis - su valstybe ir modernumu.

Valstybinis ir etninis nacionalizmai kaip persipynę yra ryškūs KLR istorijoje, bet anot S. Zhao nesuderinami. Jis teigia, kad „etniškumas, kaip ir religija, kalba, ir bendra istorija yra vienas iš svarbiausių nacionalizmo šaltinių, bet [kad] vien etninės tapatybės *per se*, kad būtų suformuotos tautos ir būtų pažadintas nacionalizmas, neužtenka.“ Jo manymu todėl, kad etniniai nacionalizmai dažnai baigdavosi daugiaetninių valstybių disintegracija. Tam, kad taip neatsitiktų, valstybė siekia nuslopinti etninį nacionalizmą. Valstybinio nacionalizmo idėja siekiama teritorinio ir politinio lojalumo, kur nesvarbi giminytė, profesija, religija, ekonominiai interesai, rasė ar kalba. KLR tikslas yra išlaikyti unitarinę valstybę (2004, p. 165). J. Townsend teigia, kad valstybinis nacionalizmas KLR nėra stiprus, kad stipresnis esąs etninis nacionalizmas tarp hanių ir etninių mažumų, tik valstybiniu lygmeniu tai nepripažįstama (Townsend, 1992, p. 122).

Valstybinei politikai formuojant tautą yra suteikiama nacionalistinė gaida. Teigiama, kad vystymasis tampa valstybiniu reikalu, kolektyvine pastanga paversti KLR nauja galinga ir modernia valstybe kaip ir nauja tautine bendruomene integruojančia visus valstybės žmones ir teritorijas. Prie nacionalinės sampratos formavimo dar galima priskirti K. Deutscho teiginį, kad nacionalizmas auga intensyvėjant „papildomoms komunikacijoms“ (Townsend, 1992, p. 119). Remiantis šia idėja yra teigiama, kad po 1949 metų įvykusi plėtra – transporto, pašto, elektroninių komunikacijų, filmų, spaudos industrijų, raštingumo, edukacijos, bendrinės kalbos vartojimo – viskas prisidėjo prie žymaus nacionalinės sąmonės padidėjimo. Todėl suponuojama, kad tikroji nacionalistinė revoliucija KLR įvykusi po 1949 metų statant infrastruktūrą pasiekusią visus šalies regionus ir piliečius (Townsend, 1992, p. 105 - 119).

Kaip teigiama teorijoje apie priklausymo tautai konstravimą, kultūra yra mobilizuojama valstybės lygmeniu tam, kad sutvirtintų savo legitimumą. Kultūrinių ryšių akcentavimas kuriant nacionalinę tapatybę dažnai būna susijęs su vienos etninės grupės privilegijamu, šį pavyzdį

tinkamai iliustruoja haniai ir į KLR teritoriją įeinančios mažumos. Kaip teigia J. Townsend, kultūralizmas pabrėžęs kinų etniškumą, kartu padarė perskyrą tarp kino ir ne kino. Nesvarbu, kad valstybė propaguoja mažumų kiniškumą, tačiau kartu remia ir besitęsianti jausmą dėl šių savitumo suteikdama joms autonomiją arba specialų reprezentavimą (Townsend, 1992, p. 120). Tačiau yra ir kita teorijos pusė, kuri teigia, kad kultūrinis nacionalizmas gali būti mobilizuojanti jėga ne tik kaip valstybės įrankis, bet ir kaip įrankis, kurį galima panaudoti prieš valstybę. Todėl Kinijoje, kaip ir Japonijoje ar Korėjoje ši kultūrinė, dar kitaip vadinama etnine, tapatybė kartais veikė valstybės pusėje, o kartais prieš ją (Chou, 2001, 1 - 6).

Modernusis nacionalizmas lėmė, kad KLR turėjo priimti formalią poziciją, kaip multitalutė imperija turėtų pavirsti integruota tauta. Etninis nacionalizmas skatino mažumų asimiliaciją į hanių tautą, arba, kas buvo nepriimtina - nepriklausomybę ar autonomiją visoms tautoms. Valstybinis nacionalizmas gynė požiūrį, kad visos tautybės galėtų būti apjungtos politiškos ir kultūriškos bendruomenės grįstos teritorine valstybe samprata. Tačiau vyraujant haniams kaip daugumai, regioniniai ir kolektyviniai susiskaldymai neleido vykti tautinei integracijai, kartu klibinant politinio autoriteto pagrindus (Townsend, 1992, p. 127). Nors 1982 metų KLR konstitucijos 4 straipsnyje teigiama, kad visos tautybės yra lygios ir yra draudžiami bet kokie veiksmai, kurie gali pakirsti tautų vienybę bei provokuoti atsiskyrimą (Constitution; taip pat žr. Priedas nr. 2).

Po 1949 metų KKP valstybinį nacionalizmą ėmė taikyti kaip doktriną kuriant „kinų tautą“. Kadangi tuo metu buvo susidurta su daugiatautės valstybės samprata, KLR vykdomų politinių ir kultūrinių formacijų autoriteto pateisinimui jose labai tiko valstybinio nacionalizmo doktrina. Naujoji visą valstybę apėmiančios tautos į kurios sudėtį įėjo daugiau ar mažiau autonomiškos senesnės tautybės, kurios galėjo ir toliau egzistuoti suteikus joms „super-tautybę“. 1980 metais priimtame įstatyme buvo nustatyta, kad teritorinė valstybė sutampa su „kinų tauta“ (Townsend, 1992, p. 128). Taigi, KLR valdžiai priėmus sprendimą, kad formuoti tautą į kurios sudėtį įeina ir kitos valstybėje egzistuojančios tautos, po „super-tautybės“ uždanga.

Tačiau KLR nacionalizmas susilaukia ir kritikos. L. P. Pye teigia, kad primordialistiniai elementai kaip etniškumas ir kultūriniai įpročiai užėmė nacionalizmo vietą ir jį užtemdė, todėl KLR jis išliko besiformuojančiu ir amorfiniu. Todėl paradoksalu yra tai, kad nors Kinija yra laikoma viena iš didžiųjų pasaulio civilizacijų ir nors jos kultūra iki šiol yra galinga, tačiau modernųjų laikų nacionalizmas, bent jau L. P. Pye yra laikomas neturinčiu turinio. Dar

pradoksaliau, anot minėto autoriaus, yra tai, kad Kinijos politinė klasė sugebėjo pasitelkti mistinę patriotizmo jėgą, tam, kad politiškai neutralizuotų tuos kinus, kuriems labiausiai pavyko modernizuotis (Pye, 1993, p. 107-108).

2.3. Kalbos situacija KLR

Anot nacionalinės tapatybės Azijoje tyrinėtojo A. Simpson, nacionalizmo ir tautų atsiradimo bei gyvavimo tyrinėjimo studijose pastoviai teigiama, kad kalba, o ypač vienos bendros kalbos vartojimas yra pirminis ir svarbiausias dėmuo siekiant sėkmingai sujungti gyventojus kaip vienos tautos narius. Taip pat jis teigia, kad kalba būdama simboliniu individualios ir grupinės tapatybės žymeniu ir indeksu galinti atlikti svarbią ribos žymėjimo funkciją: t. y., atskirti atskiras subpopuliacijas nuo kitų, turinčių skirtingas kalbas, grupių ir susieti pirmąsias bendra tapatybe ir bendrais tos grupės interesais. Bendra kalba išplatinta visuomeninės žiniasklaidos priemonėmis tarp ją vartojančios populiacijos galinti pasitarnauti kaip priemonė formuojanti geografiškai išplitusią įsivaizduojamą kalbėtojų bendruomenę ir tokia bendruomene paremtos valstybės sampratą, su sąlyga, kad lingvistiniai ryšiai yra sustiprinami kitomis kultūrinėmis priemonėmis. Standartizuotos bendrinės kalbos propagavimas tarp vienoje teritorijoje gyvenančių gyventojų taip pat mažina visuomenėje egzistuojančią socialinę ir ekonominę nelygybę ir skatina populiacijos vienijimąsi siūlant vienodas, ar bent jau pagerintas, pažangios ateities galimybes. Kalba yra didelė jėga konstruojant ir išlaikant tautas, todėl yra tiriamos ir vaizduojamos lingvistinės įtampos su kuriomis susiduria besiformuojančios valstybės – šiuo atveju KLR. (Simpson, 2007 b, p. 1). Pirmiausia šiame skyriuje pristatoma kalbinė KLR įvairovė, kuri apima kelis lygmenis: vienas jų - kinų kalba ir jai priskiriama dialektų gausybė; kitas - kalbos, egzistuojančios KLR, bet nepriskiriamos kinų šeimos kalbų grupei. Paskui darbe analizuojama kalbos atžvilgiu vykdyta politika per tai, kaip buvo suprantamas kalbos ir nacionalinės tapatybės ryšys KLR bei šiuo atžvilgiu traktuojama kalba žiūrint iš istorinės perspektyvos. Tai darau todėl, kad kalba pirmoje XX amžiaus pusėje KLR kaip formuojantis nacionalinę tapatybę įrankis buvo labai sumenkinta, kas prieštarauja Europoje vyravusiai kalbos kaip įrankio stiprinančio ir padedančio formuoti nacionalinę tapatybę sampratai.

Dažniausiai, vartojant išraišką „kinų kalba“, pastaruoju žymimas vienas kalbinis darinys, tačiau juo nurodoma į vieną ar kitaip susijusias grupes regioninių dialektų išplitusių po KLR

teritoriją.²¹ Išskiriamos devynios didžiosios dialektų, iš kurių susideda „kinų kalba“, grupės: mandarinių, džinų, vu, hui'ų, siango, gano, kedžia, jue, minų (ang. - Mandarin, Jin, Wu, Hui, Xiang, Gan Kejia, Yue, Min)²². Kadangi pačioje KLR naudojamas terminas *fāngyán* 方言, reiškiantis - dialektą, kalbant apie prieš tai išvardintą įvairovę, o ne *yǔyán* 语言 - kalba, todėl ir teigiama, kad ši dialektų įvairovė yra vienos kalbos formos. Be to, šia sampratą sutvirtina vienos standartizuotos rašytinės kinų kalbos egzistavimo faktas, kuris per ilgą Kinijos istoriją išreikštas literatūrine tradicija (Chen, 2007, p. 143 - 144).

2.3.1. Šnekamoji ir rašytinė kalba

Kalbos statuso planavimas KLR, kaip teigia M. Zhuo ir H. A. Ross, yra šiais laikais svarbus dalykas, kuris turi ilgą istoriją. Anot P. Chen daugelis mokslininkų sutaria, kad pirminė standartinė kinų kalbos forma egzistavo Konfucijaus laikais. Tuo metu tokia kalba žinota *yǎyán* 雅言 (elegantiškos kalbos) pavadinimu.²³ Visgi tyrėjai M. Zhou ir H. Ross pabrėžia kitą standartinės kalbos aspektą: anot jų jau prieš du tūkstančius metų Kinijos karalystėse buvo suvokta, kad galima panaudoti kalbą kaip jėgos reguliavimo priemonę. Realiai toks supratimas pasireiškė, kai Činų imperatorius, 221 m. pr. m. e. pradėjo oficialią kinų rašto standartizaciją. Jam suvienijus kelias kariaujančias karalystes, viena iš valstybės galios įtvirtinimo ir vienijimo priemonių tapo rašto standartizacija.²⁴ Priemonė pasiteisino – kraštas buvo suvienytas (Zhou, Ross, 2004, p. 2).

Hanų dinastijos laikotarpiu, kinų kalba tapo žinoma kaip hanių kalba. Nuo to laiko hanių kinų kalba tapo hanių kinų identiteto skiriamuoju ženklu: kalba tapo tiesiogiai susieta su tauta

21 P. Chen kalbėdamas apie kinų naudojamus terminus, kuriuos vartoja apibūdinti išraišką „kinų kalba“, pateikia tik *zhōngwén* 中文 ir *hànyǔ* 汉语 sąvokas (Chen, 2008, p. 200). Tuo tarpu, Ch. Sun - išskiria keturis prasmių variantus, slypinčius po įvardinimu „kinų kalba“ (Sun, 2006, p. 5 - 6).

22 Tas pats tyrėjas P. Chen vienoje vietoje skiria septynias, kitoje jau devynias didžiąsias dialektų grupes (Chen, 2008, p. 198; Chen, 2007, p. 143-144).

23 Manoma, kad ji buvo vartojama ir kaip rašytinė ir kaip šnekamoji kalba tų, kurie užėmė oficialius postus ir kuriems reikėjo susišnekėti peržengiant savo dialekto ribą (Chen, 2007, p. 144).

24 Standartizuoto rašto vartojimas buvo skatinamas ekstremaliomis priemonėmis. Kadangi kariaujančių karalysčių laikotarpiu išsivystė daug kiniško rašto variantų, tai Činų imperatorius buvo liepęs sudeginti visas, nestandardizuotu raštu parašytas knygas ir bausti mokslininkus, kurie tam priešinosi (Zhou, Ross, 2004, p. 2).

(Zhou, Ross, 2004, p. 3).

Kaip teigia P. Chen, iki moderniujų laikų raštas²⁵ Kinijos istorijoje ne tik buvo patikimiausia komunikacijos priemonė, bet rišo kinus kaip tautą. Iki dvidešimto amžiaus pradžios rašytinės kinų kalbos standartas buvo *wényánwén* 文言文 (klasikinės literatūros kalba). Jos gramatika ir leksika buvo pagrįsta senosios kinų kalbos klasikomis, atėjusiomis iš Činų ir Hanų dinastijų laikų. Tačiau Tang dinastijos laikotarpiu, greta *wényánwén* 文言文 pradėjo formuotis nauja rašytinės kinų kalbos rūšis, žinoma kaip *báihuàwén* 白话文 (kasdieninė kalba). Dažniausiai pastaroji buvo vartojama neoficialiuose reikaluose – rašant dienoraščius, vedant buhalteriją, kuriant romanus. Tačiau norma formaliuose ir oficialiuose administraciniuose, edukaciniuose, teisiniuose reikaluose toliau išliko *wényánwén* 文言文 .

Kalbant apie šnekamosios kinų kalbos vienybę, reikia paminėti, kad nuo senų laikų Kinijos istorijoje išsivystė *lingua franca*. Jos pagrindą sudarė dinastinių sostinių, kurių dažniausiai būta šiaurinėje Kinijos dalyje, dialektai. To meto pareigūnai taip vadinamą *lingua franca* vadino *guānhuà* 官话 (išvertus pažodžiui gali reikšti - mandarinų²⁶ (imperatoriškujų rūmų pareigūnų) kalba, dar kitaip - pareigūnų kalba), todėl, kaip teigia P. Chen, didelė grupė šiaurinių dialektų gavo mandarinų pavadinimą. *Lingua franca* būta hibrido, kur į vartojamą mandarinų dialektą žmonės, kalbantys kitais dialektais, įtraukdavo savo dialektų bruožų. Todėl tai nebūta prestižinės kalbos, kuri dabar yra siejama su standartine kalba. To meto *lingua franca* egzistavo tik žodinėje komunikacijoje tarp skirtingų dialektų vartotojų, pietinės srities dialektai ja beveik nesinaudojo, jos nebuvo mokoma ir nebuvo siekiama ją standartizuoti, todėl tai buvo didelis lingvistinis komunikacijos barjeras Kinijoje (Chen, 2008, p. 202-203).

2.3.2 Kalbos reformos

Kalbos reforma Kinijoje, kaip teigia P. Chen, prasidėjo devyniolikto amžiaus pabaigoje kaip būtina nacionalinės modernizacijos dalis. Tuo metu vyravę intelektualai ir politikai manė kinų kalbą esant ypatingai neefektyviai ir laikė ją didžiausia modernizacijos kliūtimi, šiuo tikslu

²⁵ Kinijos istorijoje rašto sistemos egzistavusi jau maždaug apie 1700 m. pr m.e (Chen, 2007, p. 141).

²⁶ Etimologinė reikšmė: anglų kalbos sąvoka *mandarin* kilusi iš portugalų kalbos *mandarim* arba olandų kalbos *mandorijn*, kurie kilo iš malajų kalbos *menteri*, o šis iš hindi kalbos žodžio *mantri*, kuris - iš sanskrito kalbos žodžio *mantrin*, reiškia patarėjas, *mantrin* kilo iš žodžio *mantra* - taryba (Weekley, 1967, p. 888; Harper, 2001).

esą buvę reikalinga drastiškai ir visapusiškai ją reformuoti (Chen, 2008, p. 201). Tyrėjas Y. Guo linkęs kalbos reformą sieti su konkretesne data, jis teigia, kad akstinas reformai buvęs 1919 metų gegužės 4 dieną įvykusi studentų demonstracija, nors autorius neatmeta ir anskstenio datavimo tikimybės. P. Chen minima devyniolikto amžiaus pabaiga, mano nuomone, yra svarbi, nes, C. Mackerras teigimu, tik nuo 1880 metų randamas žodžio *mínzú* 民族, kuris pradedamas suprasti kaip tauta arba etninė grupė, vartojimas.²⁷ O 1913 Stalinui pateikus tautybės sampratą, artimu jai variantu iki šiol remiasi KLR oficialiosios pusės atstovai, mokslininkai. *Mínzú* jie apibūdina kaip istoriškai suformuotą žmonių bendruomenę, kuri turi bendrą kalbą, bendrą teritoriją, bendrą ekonominį gyvenimą ir sudaro bendrą psichologinį paveikslą, kuris išreiškiamas bendra kultūra (Mackerras, 2005, p. 30). Taigi remiantis atsiradusia bendra ir vienijančia *mínzú* samprata, buvo bandoma sukurti vieną tapatybę, ją grindžiamos permainos, kurių viena minėta kalbos reforma, turėjusi pasitarnauti tolimesniam vienijimui.

P. Chen kalbėdamas apie požiūrį į kalbą ir kalbines reformas, kurios lemia modernios tautinės valstybės formavimąsi, teigia, kad egzistuoja du: ideologinis ir utilitarinis. Priklausomai nuo pasirinkto požiūrio priklauso kaip bus numatyta ir vykdoma kalbos planavimo politika. Taip pat remiantis minėta perskyra galima suprasti vyraujančius požiūrius į daugiakalbystę, kalbos standartizaciją, jos rėmimą bei menką priežiūrą. Ideologinį požiūrį atstovauja vokiečių J. G. Herderio, J. G. Fichtės, W. Humbolto filosofijos. Jie matė kalbą kaip tautos esmę (vok. – Geist) nusakančią charakteristiką, kuri tarnauja ta kalba kalbantiesiems kaip vienijantis simbolis. Tuo tarpu utilitarinis požiūris į kalbą suvokia ją kaip praktišką įrankį, kurio vertę lemia jo našumas (suvokiamas arba realus), lengvinantis žodinę ir rašytinę kalbančiųjų komunikaciją, jų edukacinėje, politinėje, ekonominėje ir socialinėje veikloje (Chen, 2007, p. 141).

P. Chen ir Y. Guo konstatuoja, kad jau minėta kalbos reforma ilgainiui išsikristalizavusi į trijų pagrindinių dalykų siekį – visų pirma nustatyti, o vėliau ir skatinti šnekamosios kalbos kaip nacionalinės kalbos vartoseną; reformuoti tradicinį kinų raštą jį supaprastinant ir fonetizuojant; ir pakeisti *wényánwén* nauja, modernia *báihuàwén*, padarant pastarąją modernios rašytinės kinų kalbos pagrindu (Chen, 2008, p. 205; Guo, 2004, p. 91).

²⁷ Kinų kalboje *mín* ir *zú* vartoti jau nuo senovės laikų. *Mín* reiškė žmones, o *zú* – priklausymą etninei grupei (Mackerras, 2005, p. 30).

2.3.3. Norminės nacionalinės kalbos įtvirtinimas ir nacionalinės šnekamosios kalbos standartas

Nacionalinės kalbos idėja į Kiniją atkeliavo iš Japonijos.²⁸ Matydami, kad japonų kalbos politika yra sėkminga (ir Japonija tapusi ekonomiškai labai pažengusia), kinų nacionalinės kalbos šalininkai, XX amžiaus pradžioje reikalavo suvienyti ir Kinijos dialektus pagal nacionalinį šnekamosios kalbos standartą, ir šnekamąją bei rašytinę kalbas. Šis judėjimas vėliau vadintas - Nacionaliniu kalbos judėjimu (Chen, 2008, p. 205).

Kaip standartas buvo pasirinktas Pekino mandarinų dialektas, to priežastis buvo ta, kad jau minėta *guānhuà* 官话, kuri rėmėsi šiaures mandarinų dialektų, ilgą laiką buvo vartota kaip *lingua franca*. Tolimesnis kalbos reformatorių siekis buvo ne tik tiksliai nustatyti fonologinius, leksinius ir gramatinius nacionalinės kalbos bruožus, bet ir skatinti jos plitimą po visą šalį. Nors pradžioje buvo nuspręsta, kad greta Pekino mandarinų dialekto pagrindinių bruožu, turi būti įtraukti ir kitų dialektų bruožai, po kiek laiko paliktas tik Pekino mandarinų dialektas (Chen, 2008, p. 205-206).

1949 metais paskelbus apie KLR susikūrimą, buvo pakeistas nacionalinės kalbos pavadinimas. 1956 metais vietoj *guóyǔ* 国语 ji imta vadinti *pǔtōnghuà* 普通话. Pastaroji apibrėžta kaip modernios kinų kalbos standartinė forma, kurios tarimo norma yra Pekino fonologinė sistema, o šiaurinis dialektas esantis jos pamatinis dialektas, be to *pǔtōnghuà* gramatinės normos galima rasti pavyzdiniuose moderniuose *báihuàwén* parašytuose veikaluose (Chen, 2008, p. 206).

Pǔtōnghuà, anot P. Chen, būdama standartine kalba, yra abstrakcija ir nėra nei vienos grupės individų gimtoji kalba. Nors *pǔtōnghuà* tarimas ir yra paremtas Pekino mandarinų tarime, tačiau kadangi *pǔtōnghuà*'os žodynas ir gramatika yra vietinės literatūrinės kalbos (angl. - *vernacular literary language*) šnekamosios formos ir kadangi joje randama žodžių, frazių ir gramatinių bruožu iš kitų kiniškų dialektų, iš senosios kinų kalbos ir iš užsienio kalbų, tai jos nereikia tapatinti su Pekino mandarinų tarime (Chen, 2007, p. 146).²⁹

28 Pastaroji, Meidži periodu (1868-1912) vykdydama modernizaciją, skatino Tokijo dialekto kaip nacionalinės kalbos vartojimą (Chen, 2008, p. 205).

29 P. Chen dar pastebi, kad tiems žmonėms, kurie jau kalba mandarinų dialektais nėra sunku mokytis *pǔtōnghuà*'os ir jos rašytinės formos, todėl kad *pǔtōnghuà*'os pagrindą didžiąja dalimi sudaro mandarinų dialekto forma. Tačiau žmonės kalbantys ne mandarinų dialektais susiduria su sunkumais: jie ne tik turi išmokti kalbėti *pǔtōnghuà*, bet ir

2.3.4. Rašto reforma

Nuo XIX amžiaus pabaigos vykdyta rašto reforma buvo pati įtempčiausia ir kontroversiškausia kinų kalbos reformos sritis. Būta dviejų reformų - raštas supaprastintas ir fonetizuotas. Supaprastinimas buvo pasiektas sumažinus hieroglifo brūkšnelių skaičių ir sumažinant dažniausiai naudojamų hieroglifų skaičių (iš kelių skirtingų grafinių hieroglifo variantų išrenkamas vienas leistinas, o kiti atmetami).³⁰ Nuo 1950 -ųjų metų, naujoji KLR valdžia toliau tęsė ankstesnių laikų pradėtą rašto supaprastinimo reformą. O nuo 1964 -ųjų metų, paskelbus pilną 2.236 supaprastintų hieroglifų sąrašą, supaprastintas raštas tapo oficialiu raštu, pakeitusiu tradicinį raštą (Chen, 2008, p. 208)³¹.

Fonetizacija yra susijusi su naujos fonografinio rašymo sistemos skirtos užrašyti kinų kalbą sukūrimu. Jau XVI amžiuje Kinijoje atsidūrę jėzuitų misionieriai siekdami palengvinti vakariečių siekį išmokti kinų kalbą, sukūrė fonetinį kinų kalbos užrašymą lotyniškai. XIX - to amžiaus antroje pusėje fonetinis užrašymas buvo vietinių kinų naudojamas užrašant savus dialektus. P. Cheng teigia, kad per praėjusį amžių standartinės kinų kalbos ir jos dialektų užrašymui buvo pateikta virš tūkstančio fonetinių schemų siūlymų (Chen, 2008, p. 208-209).

1958 metais KLR valdžia paskelbė kitos *hànyǔ pīnyīn* 汉语拼音 - kinų kalbos fonetinio užrašymo lotyniškais raštmenimis sistemos naudojimą. *Hànyǔ pīnyīn* buvo sukurtas perteikti kinų hieroglifų *pǔtōnghuà* tarimą, bet taip pat pritaikomas ir pietinių dialektų tarimo užrašymui. Buvo numatyta, kad *hànyǔ pīnyīn* būsianti pagalbinė standartinės rašto sistemos dalis: *hànyǔ pīnyīn* lengvins, nurodydama tarimą, *pǔtōnghuà* mokymąsi; transkribuos kiniškus vardus, indeksaciją ir pan. Taip pat padės reformuoti kitas etnines Kinijos kalbas. Visi planai buvo įvykdyti su kaupu (Chen, 2008, p. 210).

išmokti skaityti bei rašyti kitu nei jų gimtoji, regioninė kalba, lingvistiniu kodu (Chen, 2007, p. 146).

30 Supaprastintų hieroglifų naudojimas nebuvo naujiena. Žmonės mėgo rašyti daug pastangų nereikalaujančiu būdu, tačiau tai daryti galėjo tik neoficialiose situacijose, nes oficialiai iki kol buvo įvykdyta reforma, taip rašyti nebuvo leidžiama (Chen, 2008, p. 207).

31 Kinijos Respublikoje (Taivane) ir Honkonge toliau naudojama nesupaprastinta rašymo sistema.

2.3.5. 2001 metų bendrinės kalbos ir rašto įstatymas

Kaip teigia P. Chen, pirmasis KLR kalbos ir rašto įstatymas - Kinijos Liaudies Respublikos bendrinės kalbos ir rašto įstatymas (Priedas Nr. 1) - buvo Kinijos Nacionalinio liaudies kongreso priimtas 2000 metais, įsigaliojęs nuo 2001 metų sausio. Įstatymu nustatomi Kinijos kalbos planavimo tikslai, o taip pat ir priemonės, kurių turi būti imamasi įgyvendinant įstatymą. Visu tuo užsiima oficialios kalbos planavimo institucijos apjungtos su įvairiais valdžios skyriais. Jų pagrindinis dėmesys yra sutelktas į bendrinės kalbos ir rašto, kas yra *pǔtōnghuà* ir supaprastintas raštas, vartojimo planavimą bei kontrolę (Chen, 2008, p. 212).³²

Minėtame įstatyme pabrėžiama, kad bendrinės kalbos ir rašto vartojimo esmė glūdi tame, jog tai padeda saugoti valstybės suverenumą, tautinį orumą, prisideda prie tautinio vienumo ir etninio solidarumo, kaip ir palengvina moralinį ir kultūrinį socialistinės visuomenės progresą. Minėtu įstatymu pateikiami bendri su kalba susijusių klausimų sprendimo ir planavimo bruožai, taip pat nurodomi pagrindiniai principai bei svarbiausi tikslai ir pasiekimai, kurie Kinijoje pasiekti vykdant kalbos politiką ir planavimą nuo 1950-ųjų metų.

Bendrinės kalbos ir rašto įstatyme numatyta pakankamai daug erdvės išlaikyti jame numatytų normų lankstumui. Taip pat labai tiksliai apibrėžta, kad šis įstatymas taikomas konkrečiai nacionalinei bendrai naudojamai kalbai ir raštui, t.y. *pǔtōnghuà'ai* ir supaprastintiems hieroglifams, negu, kad visoms Kinijos kalboms ir raštams. Numatyta, kad įstatymo reikalavimai griežtai turėtų būti taikomi sekančioms sritims: oficialiuose dokumentuose, švietimo institucijose, žiniasklaidoje ir leidyboje, tuo tarpu šnekamojoje kalboje ir socialinėje sąveikoje, į tai, kaip vartojama nacionalinė bendrinė kalba, turėtų būti žiūrima laisviau (Rohsenow, 2004, p. 36).

V. H. Mair teigia, kad pagrindiniai kalbos planavimo tikslai Kinijoje gali būti skirstomi į sekančias sociolingvistines grupes:

1. Sinografinio rašto supaprastinimas ir standartizavimas.
2. *Pǔtōnghuà'os* kaip nacionalinės kalbos skatinimas.
3. *Pīnyīn* (*pǔtōnghuà* paraidinis sulotyninimas) kūrimas ir tobulinimas, kaip ir jo tinkamas pritaikymas.
4. Sinitinių ir nesinitinių kalbų, topolektų ir dialektų identifikacija ir pažymėjimas žemėlapyje.

³² Kaip teigia J. S. Rohsenow, straipsnyje „2001 metų kalbos įstatymo genezė“, šiam įstatymui buvo ilgai ir daug ruošta, daryta daug pakeitimų, atsižvelgta į įvairius siūlymus ir tyrimus iki kol buvo patvirtintas galutinis variantas (Rohsenow, p. 35-37).

5. Kalbų, kurioms suteiktas oficialus „mažumos“ statusas, pripažinimas ir aprašymas.
6. Rašto sukūrimas kalboms, kurios jo neturi bei nesinitinių rašto sistemų supaprastinimas, modernizavimas.
7. Išversti iš kitų kalbų žodžius, vardus ir techninius terminus.
8. Pedagoginiai klausimai: elementaraus mokymo metodai, vienodas aukštesnių lygių testavimas, *pǔtōnghuà*'os dėstymas kalbantiesiems toplektais ir nesinitinėmis kalbomis KLR bei užsienyje.
9. Dvikalbystė.
10. Užsienio kalbos dėstymas ir taikymas KLR (Mair, 2004, p. xvii-xviii).

2.4. Kinijos Liaudies Respublikos kalbos politika: etninių grupių aspektas

XX a. antroje pusėje kalbos planavimo ir kalbos politikos atžvilgiu KLR buvo vykdomas didžiausias pasauliniu mastu projektas, lyginant pagal kalbančiųjų skaičių ir antras pagal dydį lyginant pagal kalbų skaičių (pirmuoju greičiausiai esant Sovietų Sąjungai). Nors kalbos statuso planavimas yra modernus reiškinys, tačiau jis turi galias šaknis Kinijos istorijoje. Kaip buvo minėta ansktesniame poskyryje, Kinijoje buvo suvokta, kad siekiant valdyti ir reguliuoti Vidurinę Karalystę iš centro kaip priemonė tam galinti būti kalba arba tam tikri jos variantai. Šią kalbos ir valstybės ryšio svarbą iliustruoja jau minėta 221 m. p. m. e. Tčinų imperatoriaus pradėta pirmą oficiali rašto standartizacijos reforma. Ko pasekoje standartinė rašto sistema suvienijusi visas sinitines kalbas, kaip teigia vakarų tyrinėtojai arba dialektus, kaip teigia kinų – kiekvienas raštingas asmuo geba perskaityti, kas parašyta, nors ir kalba skirtinga dialektu.³³

Jau kaip minėta Hanų dinastijos metu kinų kalba susieta su hanių kalba ir todėl tapusi ryškiu hanių tapatybės žymeniu, tokiu būdu sukuriant tiesioginį ryšį tarp kalbos ir nacijos. Pastarasis vėliau buvo naudojamas kovojant su Vakarų jėgomis iš kurių buvo pasiskolintos dvi su kalba susijusios idėjos: pirma – valstybė sudaryta iš vienos tautos ir naudojanti vieną kalbą; antroji – kinų rašto sistemos romanizacija. Nuo to laiko šios dvi idėjos, anot M. Zhou ir H. A. Ross, šmėžuoja Kinijos vykdomoje kalbos politikoje: nuo bandymo pakeisti hieroglifus į užrašymą *pīnyīn sistema* iki padaryti *pǔtōnghuà* nacionaline komunikacijos ir edukacijos kalba (2001 metų įstatymu matyti, kad greta pastarosios kasdieniniam privačiam naudojimui yra

33 Nors dialektai vienas nuo kito skiriasi lyg būtų skirtingos kalbos.

leidžiami kinų kalbos dialektai) (Zhou, Ross, 2004, p. 1-4).

Tai kaip siekiant remiantis vienos kalbos samprata konsoliduoti valstybę, taip po susidūrimo su iš Vakarų atėjusiomis jėgomis siekta remiantis kalbos politika formuoti naciją. Nuo 1949 -ųjų metų KLR buvo dedama daug pastangų siekiant sukurti nacionalinę tapatybę, iki kol neapsistota prie *Zhōnghuá mínzú* (中华民族) sampratos. Pastaroji suprantama kaip kinų tauta į kurios sudėtį įeina haniai ir KLR gyvenančios mažumos. Bendrai paėmus KLR kalbos politika siekta formuoti šalį, t.y. KLR, taip bandant susitrinti jos galią bei atbaidyti tikrus ir galimus jos priešus. Kinų kalbos politika oficialiai buvo nukreipta į hanius, o mažumų – mažumų-tautų formavimą. Kylant pastoviems konfliktams KKP viduje dėl integracijos ir pritaikymo, koordinuoti valstybės formavimą, hanių ir mažumų tautų formavimą buvo nelengva, tai vedė prie įvairių nesutarimų vykdančios kalbos politika KLR. Nuo 1990 metų antrosios pusės, kalbant apie kinų tautą, imta taikyti Kinų antropologo X. Fei koncepcija „viena nacija įvairovėje“ (angl. - one nation in diversity; kin. - duōyuán yītī - 多元一体). Taip nuo minėtų metų KLR kalbos politikoje oficialiai imta judėti link – viena nacija, kurioje egzistuoja įvairovė – sampratos (Zhou, 2010, p. 491; Zhou, Ross, 2004, p. 4).

KLR, kaip jau minėta ir anksčiau, iš 56 etninių oficialiai centinės valdžios pripažįstamų etninių grupių daugumą sudaro haniai, kai tuo tarpu likę 55 grupės yra laikomos mažumomis. Tačiau nors yra paplitusi nuomonė, kad KLR yra monokalbinė šalis, tačiau tikra kalbinė situacija rodo esant kitaip. Tyrėja A. S. L. Lam, remdamasi KLR Valstybinės Kalbos Komisijos 1995 metų duomenimis, teigia, kad 1990 metais mažumos naudojo daugiau nei 80 kalbų. Vėliau nustatyta, kad vartota daugiau nei 120 kalbų, nors oficialiai pripažįstama tik 60 mažumų kalbų (Lam, 2005, p. 123).

Prie mažumų kalbų situacijos dar bus grįžta, bet prieš tai, manau, svarbu paminėti, kad, anot tyrėjo H. G. Schwarz, iki 1949 metų KLR centrinė valdžia siekė sulieti įvairias etnias mažumas su dominuojančiais haniais. Tačiau po to kai buvo paskelbta autonominio regiono etninei mažumai politika, daugeliui tyrėjų pasirodė, kad tai didelis pokytis lyginant su prieš tai vykdyta politika. Nuo 1949 -ųjų metų rodė, kad centrinė KLR valdžia buvo pasiryžusi užbaigti sinifikacijos procesą ir suteikti nehaniams tam tikrą autonomiją – administracinę, ekonominę, edukacinę ir kultūrinę. Priedo minėtoje regioninės autonomijos politikoje buvo skirtas dėmesys ir kalbai. Kinijos Liaudies Politinės konsultacijos konferencijos Bendros Programos 53 straipsnis garantavo mažumų kalbų ir dialektų vystymą. Programoje buvo išskirti 3 pagrindiniai uždaviniai:

1. Sukurti ir reformuoti kelių nacionalinių mažumų rašytinę kalbą;
2. Mokliškai tirti šnekamąją kalbą;
3. Kadru kalbinės kompetencijos ugdymas (Schwarz, 1962, p. 170).

Iš to kas pasakyta yra aišku, kad jei valstybė remia mažumų kalbų vystymą, vadinasi šios kalbos yra remiamos nacionaliniu lygiu. Tačiau, reikia nepamiršti, kad nacionalinė oficiali kalba yra *pǔtōnghuà*. Jeigu mažumos jos nemoka, vadinasi, negali laisvai dalyvauti pagrindiniame valstybės gyvenime. Tam, kad mažumų grupės galėtų ne tik išlaikyti savo kalbas ir kultūras, bet ir turėtų priėjimą prie valstybinio gyvenimo bei gautų ekonominės naudos, anot A. S. L. Lam, dvikalbystė galinti būti išsigelbėjimas. Tačiau žvelgiant iš vykdytos kalbos politikos perspektyvos dvikalbystė nebuvo jos tikslas, bent jau ankstyvaisiais KLR metais (Lam, 2005, p. 123-124).

Laikotarpį nuo KLR egzistavimo pradžios – 1949 metais, valstybėje vykdyta mažumų grupių kalbų politikos, A. S. L. Lam skirsto į penkias fazes:

1. Egalitarinė pagarba mažumų kalboms (1949-1956);
2. Nestabili politika mažumų kalbų atžvilgiu (1957-1965);
3. Mažumų kalbų ir kultūrų slopinimas (1966-1976);
4. Mažumų kalbų statuso atstatymas (1977-1990);
5. Dvikalbystė, kaip kalbos politikos tikslas (1991 - iki dabar) (Lam, 2005, p. 124).

Pirmuoju laikotarpiu vykdyta mažumų kalbos politika sutapo su Komunistų partijos ideologija - užtikrinti visų etninių grupių lygybę: pradedant teigimu, kad reikalinga įsteigti mokyklas ir leidyklas, kuriose būtų naudojamos mažumų kalbos, tam, kad būtų galima užtikrinti vietinių bendruomenių darbininkų ir valstiečių kadru įtraukimą į nacionalinio lygmens administraciją ir užtikrinti didžiosios hanių tautos dominavimo atmetimą. Ideologinė pozicija buvo užtvirtinta pirmojoje KLR konstitucijoje, pavišintoje 1952 metais (oficialiai priimtoje 1954 metais): „Kiekviena etninė grupė turi teisę naudoti ir vystyti savo kalbą ir raštą“ (Zhou, 2004, p. 77). Po to sekė direktyvos³⁴ reikalaujančios, kad autonominė valdžia naudotų savo jurisdikcijoje gyvenačių etninių mažumų grupių kalbas šiu kultūros ir švietimo vystymui. 1950 - ūjų pradžioje imtasi etninių grupių kalbų raštų sistemizacijos ir kurtas raštas jo neturinčioms grupėms. Nuo 1956 - ūjų metų, kai buvo imtasi įgyvendinti *pǔtōnghuà*'os visuotinio mokymo pradinėse ir vidurinėse mokyklose hanių tautybės mokiniams politiką, buvo papabrėžta, kad *pǔtōnghuà*'os

34 KLR mažumų regioninės autonomijos direktyvos (Lam, 2005, p. 125).

propagavimo įgyvendinimas nėra būtinas mažumų etninių grupių rajonuose mažumų moksleiviams. 1957-1965 metų laikotarpiu radosi tokie požūriai kaip: mažumų rašto nenaudingumas; siekis apriboti mažumų rašto naudojimą; siekta jį suderinti su nuo 1958 metų išvydusia dienos šviesa *hànyǔ pīnyīn* sistema, ko galutinio tikslo būta – rašto sistemų susiliejimo (Lam, 2005, p. 126-127).

Kultūrinės revoliucijos metu (1966-1976), mažumų kalbos laikytos nereikalingomis ir atsilikusiomis. Kai kurių etninių mažumų kalbų naudojimas buvo nutrauktas jėga, etninių mažumų švietimo institucijos buvo panaikintos, etninių mažumų kalbų administraciniai centrai išformuoti. Bendras to meto požūris į etninių mažumų kalbas ir kultūras buvo labai priešiškas. Nuo 1975 - ūjų metų, buvo pakeista 1954 metais paskelbta konstitucija – nors etninėms mažumoms ir toliau buvo leidžiama vartoti savą kalbą, tačiau nebebuvo skatinamas jos vystymas (Lam, 2005, p. 127; Zhou, 2004, p. 77).

1978-aisiais metais etninių mažumų grupių teisių atstatymas, užtvirtintas 1982 - ūjų metų konstitucijos 4-ame straipsnyje: „kiekvienai etninei grupei yra suteikiama laisvė naudoti ir plėtoti savą kalbą, kaip ir išlaikyti arba keisti savas kultūrinės praktikas“ (Lam, 2005, p. 128).

Nuo 1991 metų išryškėjo žymus kalbos politikos nukreipimas į tolimesnį etninių mažumų kalbų tyrimą, finansavimą, mokymosi skatinimą, dvikalbystės propagavimą. Visa tai įvykė po Sovietų Sąjungos subyrėjimo. Maždaug nuo to laikotarpio, KLR imta nuosekliau žiūrėti į tautybių jos teritorijoje klausimą, nuo tada ir išryškėjęs dvikalbystės kaip kalbos politikos tikslas. Mat pripažinta, kad reikalinga gerai suderinti pritaikymo ir asimiliacijos tendencijas tarp šalies etninių grupių, nes bijota, kad šalis, kurioje egzistuoja kelios tautybės galinti subyrėti į atskirus darinius, kaip kad atsitikę Sovietų Sąjungoje. (Lam, 2005, p. 124-129).

Apibendrinant, A. S. L. Lam teigia, kad išskyrus kultūrinės revoliucijos laikotarpį ir pavienius metus iki jos, bendrai paėmus nacionalinė polika mažumų kalbų atžvilgiu iš esmės buvusi jas teigiama: valstybė skatino kalbos tyrimus, sistemino mažumų kalbas nevertė atsisakyti savų kalbų ir pereiti prie *pǔtōnghuà* vartojimo. Kartu remiantis įstatyme numatytais teisėmis, kaip teigia M. Zhou, yra suponuojama, kad etninių mažumų kalbos turi lygias teises su kinų kalba. Tačiau 1982 metų konstitucijos 19 straipsnyje yra teigiama, kad valstybė skatina *pǔtōnghuà*'os naudojimą visos šalies lygiu. Todėl tyrėjas M. Zhou, daro išvadą, kad kinų kalbai yra suteikiama bendros nacionalinės, kitaip tariant oficialios, kalbos statusas, o mažumų kalbos yra traktuojamos kaip vieitnės kalbos. Taigi, nors KLR konstitucijoje ir pripažistama, kad visų

oficialiai pripažistamų etninių grupių kalbos, įskaitant ir kinų turi lygias teises, tačiau kinų ir mažumų kalbos nėra laikomos lygiomis (Lam, 2005, p. 130; Zhou, 2004, p. 81). Todėl KLR vykstantis siekis stiprinti kinų tautą, t.y. suteikiant jos gyventojams priklausymo kinų nacijai (ne etnine prasme) tapatybę yra pakankamai problematiškas, nes egzistuojanti didelė lingvistinė įvairovė. Nors valdžia ir skelbia suteikianti oficialiai pripažistamom ir suklasifikuotom etninėm grupių kalboms lygias teises, tačiau taip pat propaguoja *pǔtōnghuà* vartojimą kaip oficialią komunikacinę priemonę. Ilgainiui, pasikeitus kartoms, ši priemonė, kitaip tariant *pǔtōnghuà*, gali tapti pakankamai galingu instrumentu, nes ji žmones pasiekia nuo pat mažu dienų per edukacinę sistemą.

IŠVADOS

1. Kadangi nacionalinė tapatybė yra žymima tokiais veiksniais kaip bendra kalba, etninė ar rasinė kilmė, politinė kultūra, o nacionalizmas suprantamas kaip susijęs su konkrečia nacija-valstybe, o ne vien tik primordialistinių sentimentų jungiama grupine tapatybe, tai nacionalizmo ideologijos formuojamoje nacionalinėje tapatybėje kalba yra traktuojama kaip įrankis padedantis pasiekti tikslų.
2. Tradicinėje Kinijoje vyravo kultūrinis nacionalizmas buvo pakeistas moderniojo nacionalizmo, suprantamo kaip valstybinis. Pastaruoju rėmėsi Kinijos Liaudies Respublikos valdžia formuodama kinų tautą, teigdama, kad teritorinė valstybė sutampa su kinų tauta, kuri yra įvardijama kaip vienovė įvairovėje.
3. Todėl pǔtōnghuà suprantama kaip Pekino dialektu paremtas bendrinės kalbos konstruktas, negali būti sentimentu rišančiu žmones, negali būti elementu į kurį apeliuojama formuojant nacionalinę tapatybę, nes ji savyje neturi istorinio idealo, istorinės praeities įkrovos. pǔtōnghuà yra įrankis padedantis vykti komunikacijai, todėl yra greičiau utilitarinis instrumentas nei ideologinis, suprantamas kaip tautos esmė nusakantis ir ją vienijantis simbolis. Pastaruoju galima laikyti rašytinę tradiciją – hieroglifus.
4. Nors oficialiai vyrauja dvikalbystė, tačiau oficialia nacionaline kalba yra laikoma *pǔtōnghuà*.

LITERATŪROS IR ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. Literatūra:

1. Anderson B. R. O'G. (1991). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London, New York: Verso.
2. Andrews, T. (2012). What is Social Constructionism. // *Grounded Theory Review*: Issue 1, June 2012, Volume 11. Rasta: <http://groundedtheoryreview.com/2012/06/01/what-is-social-constructionism/>; žiūrėta: 2013 02 29.
3. Bell, D. (2000). *The End of Ideology: on the exhaustion of political ideas in the fifties*. New York: Free Press.
4. Berg-Sørensen A., Holtug N., Lippert-Rasmussen K. (2010). Essentialism vs Constructivism: Introduction. // *Distinktion: Scandinavian Journal of Social Theory*. Vol. 11, Issue 1, 2010. P. 39-45. Rasta: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1600910X.2010.9672754#.UYuX-Ur9UXd>; žiūrėta: 2013 05 09.
5. Berger P. L., Luckmann T. (1999). *Socialinės tikrovės konstravimas: žinojimo sociologijos traktatas*. Vilnius: Pradai.
6. Bruffee K. A. (1986). Social Construction, Language, and the Authority of Knowledge: A Bibliographical Essay. // *College English*, Vol. 48, No. 8 (Dec., 1986). P. 773-790. Rasta: <http://www.jstor.org/stable/376723>; žiūrėta: 2013 04 19.
7. Brugger, B. (2001). Ideology: Radicalism and Reform. // Mackerras, C., McMillen, D. H., Watson, A. (ed.) *Dictionary of the Politics of the People's Republic of China*. London, New York: Routledge.
8. Burr, V. (2006). *An Introduction to Social Constructionism*. London, New York: Routledge.
9. Chen, G. M. (2010). On Identity: An Alternative View. // *Identity and Intercultural Communication (I): Theoretical and Contextual Construction*. Ed. Dai, X., Kulich, S. J.
10. Chen, Ping. (2008). Languages in modernizing China. // Louie, K. (ed.). *The Cambridge Companion to Modern Chinese Culture*. United Kingdom: Cambridge University Press.
11. Chen, Ping. (2007). China. // Simpson, Andrew (ed.). *Language and National Identity in*

Asia. Oxford, New York: Oxford University Press.

12. Chou, Kai-Wing, Doak, K. M., Fu, P. (2001). Introduction. // Chou, Kai-Wing, Doak, K. M., Fu, P. (ed.). *Constructing Nationhood in Modern East Asia*. United States of America: The University of Michigan Press.
13. Dittmer, L., Kim, S. S. (1993). In Search of Theory of National Identity. // Dittmer, L., Kim, S. S. (ed.). *China's Quest for National Identity*. Ithaca and London: Cornell University Press.
14. Doornbos, M. (2006). *Global Forces and State Restructuring: Dynamics of State Formation and Collapse*. Hampshire and New York: Palgrave Macmillan.
15. Eagleton, T. (1991). *Ideology: an introduction*. London, New York: Verso.
16. Freedman M. (1998). Is Nationalism a Distinct Ideology? // *Political Studies* (1998), XLVI, p. 748-765.
17. Gergen, K. J. (1985). The Social Constructionist Movement in Modern Psychology. // *American Psychologist*, Vol. 40, No. 3, March, 1985. P. 266-275. Rasta: http://www.swarthmore.edu/Documents/faculty/gergen/Social_Constructionist_Movement.pdf; žiūrėta: 2013 05 06.
18. Gottlieb, N. (2007). Japan. // Simpson, Andrew (ed.). *Language and National Identity in Asia*. Oxford, New York: Oxford University Press.
19. Guo, Y. (2004). *Cultural Nationalism in Contemporary China: The search for national identity under reform*. London, New York: Routledge.
20. Hansen, M. H. (2004). The Challenge of Sipsong Panna in the Southwest Development, Resources, and power in a Multiethnic China. // *Governing China's multiethnic frontiers*. Ed. Rossabi, M. (2004). Washington: Washington University Press.
21. Hardin, R. (1995). *One for All: The Logic of Group Conflict*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
22. Hibberd, F. J. (2005). *Unfolding Social Constructionism*. New York: Springer.
23. Jenner W. J. F. (1992). *The Tyranny of History: The Roots of China's Crisis*. London: Penguin Press.
24. Jakniūnaitė D., Nekrašas E. (2010). Kaip tirti tarptautinius santykius konstruktyvistiškai: filosofinių prielaidų ir teorinių nuostatų analizė. // *Politologija* 2010/3.
25. Knight, K. (2006). Transformations of the Concept of Ideology in the Twentieth Century. // *The American Political Science Review*, Vol. 100, No. 4, Thematic Issue on the Evolution of

Political Science, in Recognition of the Centennial of the Review (Nov., 2006). P. 619-626. Rasta: <http://www.jstor.org/stable/27644391>; žiūrėta: 2013 02 20.

26. Lam, A. S. L. (2005). *Language Education in China: Policy and Experience from 1949*. Hong Kong: Hong Kong University Press.

27. Mackerras C. (2004). What is China? Who is Chinese? Han-minority relations, legitimacy, and the state. // Gries, Hays, Peter and Rosen, Stanley (ed.). *State and society in 21st century China: crisis, contention, and legitimation*. New York and London: RoutledgeCurzon.

28. Mair, V. H. (2004). Foreword. // Zhuo, M. (ed.). *Language Policy in the People's Republic of China. Theory and Practice since 1949*. New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow: Kluwer Academic Publishers.

29. Miscevic, N. (2010). Nationalism. Žiūrėta: <http://plato.stanford.edu/entries/nationalism/>; rasta: 2013 02 15.

30. Mumby, D. K. (1989). Ideology & the social construction of meaning: A communication perspective. // *Communication Quarterly*. Vol. 37, Issue 4, Fall, p. 291 - 304. Rasta: <http://web.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?sid=3d0d5c29-d615-4317-bc91-23e0e841538d%40sessionmgr4&vid=2&hid=10>, žiūrėta: 2013 05 10.

31. Pörksen, B. (2011). *Schlüsselwerke des Konstruktivismus*. Wiesbaden: WS Verlag.

32. Pye, L. W. (1993). How China's Nationalism was Shanghai'd. // *The Australian Journal of Chinese Affairs*, No. 29 (Jan., 1993). P. 107-133. The University of Chicago Press. Rasta: <http://www.jstor.org/stable/2949954>; žiūrėta: 2012 02 23.

33. Rohsenow J. S. (2004). The Genesis of the Language Law of 2001. // Zhuo, M. (ed.). *Language Policy in the People's Republic of China. Theory and Practice since 1949*. New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow: Kluwer Academic Publishers.

34. Safran, W. (1999). Nationalism. // Fishman J. A. (ed.). *Handbook of Language and Ethnic Identity*. New York, Oxford: Oxford University Press.

35. Safran, W. (2004). Introduction: The Political Aspects of Language. // *Nationalism and Ethnic Politics*, 10:1. P. 1-14. Rasta: <http://dx.doi.org/10.1080/13537110490450746>; žiūrėta: 2013 03 29.

36. Saksena, A. (2009). Relevance of Ideology Today. // *Economic and Political Weekly*, Vol. 44, No. 32 (AUGUST 8-14, 2009). P. 65-69. Rasta: <http://www.jstor.org/stable/25663424>; žiūrėta: 2013 02 17.

37. Schwarz H. G. (1962). Communist Language Policies for China's Ethnic Minorities: The First Decade. // *The China Quarterly*, No. 12 (Oct. - Dec., 1962.). P. 170-182. Rasta: <http://www.jstor.org/stable/651822>; žiūrėta: 2012 02 29.
38. Simpson A. (2007) b. Language and National Identity in Asia: a Thematic Introduction. // Simpson, Andrew (ed.). *Language and National Identity in Asia*. Oxford, New York: Oxford University Press.
39. Smith, D. A. (1991). *National Identity*. London: Penguin Books.
40. Spolsky B. (2004). *Language Policy*. Cambridge: Cambridge University Press.
41. Sun, Ch. (2006). *Chinese: A Linguistic Introduction*. Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, São Paulo: Cambridge University Press.
42. Wodak, R., Cillia, de R., Reisigl M., Liebhart, K. (2009). *The Discursive Construction of National Identity*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
43. Townsend, J. (1992). Chinese Nationalism. // *The Australian Journal of Chinese Affairs*, No. 27 (Jan., 1992). P. 97-130. Contemporary China Center, Australian National University. Rasta: <http://www.jstor.org/stable/2950028>; žiūrėta: 2011 11 30.
44. Yaqing, Q. (2003). Nation Identity, Strategic Culture and Security Interests: Three Hypotheses on the Interaction between China and International Society. // *SIIS Journal*, No. 2. Rasta: <http://irchina.org/en/xueren/china/view.asp?id=863>; žiūrėta: 2011 11 01.
45. Yu F.-L., T., Kwan D. S. M. (2008). Social Construction of National Identity: Taiwanese versus Chinese Consciousness. // *Social Identities: Journal for the Study of Race, Nation and Culture*, 14:1, P. 33-52. Rasta: <http://dx.doi.org/10.1080/13504630701848515>; žiūrėta: 2013 05 09.
46. Zehfuss, M. (2004). *Constructivism in International Relations: The Politics of Reality*. Cambridge: Cambridge University Press.
47. Zhao, S. (2004). *A nation-state by construction: dynamics of modern Chinese nationalism*. Stanford: Stanford University Press.
48. Zheng, Y. (1999). *Discovering Chinese nationalism in China: modernization, identity, and international relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
49. Zhou, M.(2004). Minority Language Policy in China. // Zhuo, M. (ed.). *Language Policy in the People's Republic of China. Theory and Practice since 1949*. New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow: Kluwer Academic Publishers.

50. Zhou, M., Ross, H. A. (2004). Introduction: The Context of the Theory and Practice of China's Language Policy. // Zhuo, M. (ed.). *Language Policy in the People's Republic of China. Theory and Practice since 1949*. New York, Boston, Dordrecht, London, Moscow: Kluwer Academic Publishers.
51. Zhou, M. (2010). The Fate of the Soviet Model of Multinational State-Building. // Bernstein B. P., Li, H. (ed.). *China learns from the Soviet Union, 1949–present*. Lanham, Boulder, New York, Toronto, Plymouth: Lexington Books.
52. Wang, B. (2007). „Chinese Identity“ as a Problem. // *Transtext(e)s Transcultures. Journal of Global Cultural Studies*. No. 2. P. 27-32. Rasta: <http://transtexts.revues.org/70>; žiūrėta: 2011 12 03.
53. Wendt, A. (1992). Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics. // *International Organization*, Vol. 46, No. 2 (Spring, 1992), p. 391-425. Rasta: <http://www.jstor.org/stable/2706858>; žiūrėta: 2013 03 29.
54. Woolard, K. A., Schiefelin B. B. (1994). *Language Ideology*. // *Annual Review of Anthropology*, Vol. 23 (1994). P. 55-82. Rasta: <http://www.jstor.org/stable/2156006>; žiūrėta: 2012 02 22
55. Wright, S. (2004). *Language Policy and Language Planning: From Nationalism to Globalisation*. New York: Palgrave Macmillan.

2. Šaltiniai:

1. Blumentritt, M. (2008). *Der Sinn von nationaler Identität*. Rasta: <http://www.comlink.de/cl-hh/m.blumentritt/agr18.htm>; žiūrėta: 2013 04 27.
2. Ching, F. (2011). *China's Fluid Ideology*. Rasta: <http://thediplomat.com/2011/08/04/china%E2%80%99s-fluid-ideology/?all=true>; žiūrėta: 19/02/ 2013.
3. *Confucius makes a comeback*. (2007). Rasta: <http://www.economist.com/node/9202957>; žiūrėta: 21/2/2013.
4. *Constitution*. Rasta: http://www.npc.gov.cn/englishnpc/Constitution/node_2825.htm; žiūrėta: 2011 12 04
5. *Ethnic Minorities: Xinjiang and Tibet*. Rasta: http://worldsavvy.org/monitor/index.php?option=com_content&view=article&id=118&Itemid=181; žiūrėta: 2011 10 11.
6. *Law of the People's Republic of China on the Standard Spoken and Written Chinese*

Language (Order of the President No.37). Rasta: http://www.gov.cn/english/laws/2005-09/19/content_64906.htm; žiūrēta: 2011 10 20.

7. Men, J. (2003). *The search of An Official Ideology and Its Impact on Chinese Foreign Policy*. // Rasta: <http://www.dur.ac.uk/resources/china.studies/The%20Search%20of%20An%20Official%20Ideology%20and%20Its%20Impact%20on%20Chinese%20Foreign%20Policy.pdf>; žiūrēta: 2013 01 08.

8. Monnier, Ch. (2008). *The Rise of The Global Imaginary - Part 1* / Rasta: <https://globalsociology.pbworks.com/w/page/14711289/The%20Rise%20of%20The%20Global%20Imaginary%20-%20Part%201>; žiūrēta: 2013 02 27.

9. *Scientific Outlook on Development becomes CPC's theoretical guidance*. (2012). // Rasta: http://english.gov.cn/2012-11/08/content_2260212.htm; žiūrēta: 2012 02 12.

10. Statistical Communiqué of the People's Republic of China on the 2012 National Economic and Social Development[1]. *National Bureau of Statistics of China*, February 22, 2013. // Rasta: http://www.stats.gov.cn/was40/gjtj_en_detail.jsp?searchword=population&channelid=9528&record=1; žiūrēta: 2013 03 10.

11. Zhao, Zh. (2012). *New Guidelines*. // *Beijing Review*, Vol. 55. No. 47 (November 22, 2012).

Priedas Nr. 1 Kinijos Liaudies Respublikos bendrinės kalbos ir rašto įstatymas (angl.)

(http://www.gov.cn/english/laws/2005-09/19/content_64906.htm)

Law of the People's Republic of China on the Standard Spoken and Written Chinese Language (Order of the President No.37)

Order of the President of the People's Republic of China

No. 37

The Law of the People's Republic of China on the Standard Spoken and Written Chinese Language, adopted at the 18th Meeting of the Standing Committee of the Ninth National People's Congress of the People's Republic of China on October 31, 2000, is hereby promulgated and shall go into effect as of January 1, 2001.

Jiang Zemin

President of the People's Republic of China

October 31, 2000

Law of the People's Republic of China on the Standard Spoken and Written Chinese Language

(Adopted at the 18th Meeting of Standing Committee of the Ninth National People's Congress on October 31, 2000)

Contents

Chapter I General Provisions

Chapter II Use of the Standard Spoken and Written Chinese Language

Chapter III Administration and Supervision

Chapter IV Supplementary Provisions

Chapter I

General Provisions

Article 1 This Law is enacted in accordance with the Constitution for the purpose of promoting the normalization and standardization of the standard spoken and written Chinese language and its sound development,

making it play a better role in public activities, and promoting economic and cultural exchange among all the Chinese nationalities and regions.

Article 2 For purposes of this Law, the standard spoken and written Chinese language means Putonghua (a common speech with pronunciation based on the Beijing dialect) and the standardized Chinese characters.

Article 3 The State popularizes Putonghua and the standardized Chinese characters.

Article 4 All citizens shall have the right to learn and use the standard spoken and written Chinese language.

The State provides citizens with the conditions for learning and using the standard spoken and written Chinese language.

Local people's governments at various levels and the relevant departments under them shall take measures to popularize Putonghua and the standardized Chinese characters.

Article 5 The standard spoken and written Chinese language shall be used in such a way as to be conducive to the upholding of state sovereignty and national dignity, to unification of the country and unity of the nationalities, and to socialist material progress and ethical progress.

Article 6 The State promulgates standard norms of the spoken and written Chinese language, administers its use in the community, supports the teaching of and scientific research in the language in order to promote its normalization, enrichment and development.

Article 7 The State rewards the organizations and individuals that have made outstanding contribution in the field the standard spoken and written Chinese language.

Article 8 All the nationalities shall have the freedom to use and develop their own spoken and written languages.

The spoken and written languages of the ethnic peoples shall be used in accordance with the relevant provisions of the Constitution, the Law on Regional National Autonomy and other laws.

Chapter II

Use of the Standard Spoken and Written Chinese Language

Article 9 Putonghua and the standardized Chinese characters shall be used by State organs as the official language, except where otherwise provided for in laws.

Article 10 Putonghua and the standardized Chinese characters shall be used as the basic language in education and teaching in schools and other institutions of education, except where otherwise provided for in laws.

Putonghua and the standardized Chinese characters shall be taught in schools and other institutions of education by means of the Chinese course. The Chinese textbooks used shall be in conformity with the norms of the standard spoken and written Chinese language.

Article 11 Publications in Chinese shall be in conformity with the norms of the standard spoken and written Chinese language.

Where foreign languages need to be used in publications in Chinese, necessary explanatory notes in standard Chinese shall be applied.

Article 12 Putonghua shall be used by the broadcasting and TV stations as the basic broadcasting language.

Where foreign languages need to be used as the broadcasting languages, the matter shall be subject to approval by the broadcasting and television administration under the State Council.

Article 13 The standardized Chinese characters shall be used as the basic characters in the service trade. Where both a foreign language and the Chinese language are used in signboards, advertisements, bulletins, signs, etc., as is needed by the trade, the standardized Chinese characters shall be used as far as the Chinese Language is concerned.

People working in the service trade are encouraged to use Putonghua when providing services.

Article 14 The standard spoken and written Chinese language shall be used as the basic spoken and written language in the following circumstances:

- (1) spoken and written language for broadcasting, films and TV programs;
- (2) written language for the facilities in public places;
- (3) written language in signboards and advertisements;
- (4) names of enterprises and other institutions; and

(5) packaging and specifications of commodities marketed in the country.

Article 15 The standard spoken and written Chinese language used in information processing and information technology products shall be in conformity with the norms of the State.

Article 16 Where the relevant provisions of this Chapter are concerned, local dialects may be used under the following circumstances:

(1) when State functionaries really need to use them in the performance of official duties;

(2) where they are used in broadcasting with the approval of the broadcasting and television administration under the State Council or of the broadcasting and television department at the provincial level;

(3) where they are needed in traditional operas, films and TV programs and other forms of art; and

(4) where their use is really required in the publishing, teaching and research.

Article 17 Where by the relevant provisions of this Chapter are concerned, the original complex or the variant forms of Chinese characters may be retained or used under the following circumstances:

(1) in cultural relics and historic sites;

(2) the variant forms used in surnames;

(3) in works of art such as calligraphy and seal cutting;

(4) handwritten inscriptions and signboards;

(5) where their use is required in the publishing, teaching and research; and

(6) other special circumstances where their use is approved by the relevant departments under the State Council.

Article 18 The “Scheme for the Chinese Phonetic Alphabet” shall be used as the tool of transliteration and phonetic notation for the standard spoken and written Chinese language.

The “Scheme for the Chinese Phonetic Alphabet” is the unified norm of the Roman letters for transliterating the

names of Chinese people and places as well as Chinese documents and is used in the realms where it is inconvenient to use the Chinese characters or where the Chinese characters cannot be used.

Chinese phonetic alphabets shall be used in primary education.

Article 19 All staff members who need to use Putonghua as their working language shall have the ability to speak Putonghua.

The Putonghua level of those who use Putonghua as their working language, such as broadcasters, program hosts and hostesses, actors and actresses of films, TV series and plays, teachers and State functionaries shall reach the respective standards set by the State; those who have not yet reached such standards shall receive different training, as the case may be.

Article 20 Putonghua and the standardized Chinese characters shall be taught in classes for foreigners who are learning Chinese.

Chapter III

Administration and Supervision

Article 21 The department in charge of the work related to spoken and written language under the State Council shall be responsible for planning, guiding, administering and supervising the work related to the standard spoken and written Chinese language.

The departments concerned under the State Council shall administer the use of the standard spoken and written Chinese language in their own departments.

Article 22 Local departments in charge of the work related to spoken and written language and other departments concerned shall administer and supervise the use of the standard spoken and written Chinese language within their own administrative areas.

Article 23 The administrative departments for industry and commerce under the local people's governments at or above the county level shall administer and supervise the use of spoken and written language in the names of enterprises and commodities as well as in advertisements.

Article 24 The department in charge of the work related to spoken and written language under the State Council shall issue standards for the test of Putonghua at different grades.

Article 25 The department in charge of the work related to spoken and written language under the State Council or other departments concerned shall make arrangements for the examination of the translation of the proper nouns like the names of foreigners and foreign places and the scientific and technical terms into the standard spoken and written Chinese language.

Article 26 Any citizen may make criticism and put forward suggestions where the use of spoken and written language is at variance with the norms of the standard spoken and written Chinese language and is in violation of the relevant provisions in Chapter II of this Law.

Where persons mentioned in the second paragraph of Article 19 of this Law use the language in violation of the relevant provisions of Chapter II of this Law, the units concerned shall, by way of education, criticize the persons who are directly responsible; anyone who refuses to put it right shall be handled by the units concerned.

Where the characters used in the facilities and signboards in public places of cities and in advertisements are in violation of the relevant provisions of Chapter II of this Law, the administrative departments concerned shall give orders for them to be corrected; anyone who refuses correct them shall be given a disciplinary warning and be urged to put them right within a time limit.

Article 27 Anyone who, in violation of this Law, interferes with other persons' learning and using of the standard spoken and written Chinese language shall be ordered by the relevant administrative departments to put it right within a time limit and be given a disciplinary warning.

Chapter IV

Supplementary Provisions

Article 28 This Law shall go into force as of January 1, 2001.

Notice: All copyrights of the English version of the Orders of the President of the People's Republic of China released on gov.cn belong to the Legislative Affairs Commission of the Standing Committee of the National People's Congress of the People's Republic of China.

Priedas Nr. 2 Kinijos Liaudies Respublikos konstitucijos ištrauka: 4 straipsnis (angl.)

http://www.npc.gov.cn/englishnpc/Constitution/2007-11/15/content_1372963.htm

CONSTITUTION OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA

(Full text after amendment on March 14, 2004)

(Adopted at the Fifth Session of the Fifth National People's Congress and promulgated for implementation by the Announcement of the National People's Congress on December 4, 1982

Amended in accordance with the Amendments to the Constitution of the People's Republic of China adopted respectively at the First Session of the Seventh National People's Congress on April 12, 1988, the First Session of the Eighth National People's Congress on March 29, 1993, the Second Session of the Ninth National People's Congress on March 15, 1999 and the Second Session of the Tenth National People's Congress on March 14, 2004)

Chapter I General Principles

Article 4 All nationalities in the People's Republic of China are equal. The State protects the lawful rights and interests of the minority nationalities and upholds and develops a relationship of equality, unity and mutual assistance among all of China's nationalities. Discrimination against and oppression of any nationality are prohibited; any act which undermines the unity of the nationalities or instigates division is prohibited.

The State assists areas inhabited by minority nationalities in accelerating their economic and cultural development according to the characteristics and needs of the various minority nationalities.

Regional autonomy is practised in areas where people of minority nationalities live in concentrated communities; in these areas organs of self-government are established to exercise the power of autonomy. All national autonomous areas are integral parts of the People's Republic of China.

All nationalities have the freedom to use and develop their own spoken and written languages and to preserve or reform their own folkways and customs.